

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kirjailija kotona, yleisö ympäri maailman Lukukeskuksen virtuaaliset kirjailijavierailut

Johanna Yrjänä

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

Marraskuu/2014

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Johanna Yrjänä	Sivumäärä 60 ja 18 liitesivua
Työn nimi Kirjailija kotona, yleisö ympäri maailman: Lukukeskuksen virtuaaliset kirjailijavierailut	
Ohjaava(t) opettaja(t) Päivi Ruutiainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Lukukeskus ry	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi Lukukeskus ry. Työn tavoitteena oli luoda Lukukeskuksen ydintoiminnan, kirjailijoiden livevierailujen, rinnalle maantieteestä riippumaton kirjailijavierailumuoto. Virtuaalisten kirjailijavierailujen konseptin luomiseen kuului taustakartoitusta, konseptin suunnittelua, pilotointia kahdessa aallossa, konseptin tuotteistamista ja jatkokehittämistä.</p> <p>Viisitoista pilottivierailua toteutettiin keväällä 2014 ympäri Suomen kouluja ja kirjastoja. Pilotointi toteutettiin yhteistyössä Lukuinto-ohjelman kanssa. Mukana pilotoinnissa oli kymmenen tunnettua lasten- ja nuortenkirjailijaa ja pilottivierailujen yleisöinä oli ala- ja yläkouluja sekä kirjastoja. Pilotoinnin jälkeen virtuaaliset kirjailijavierailut tuotteistettiin ja niitä jatkokehitettiin monipuolisesti. Virtuaalisia vierailuja kokeiltiin erilaisissa ympäristöissä erilaisille yleisöille. Virtuaalisia kirjailijavierailuja testattiin esimerkiksi Etäkoulu Kulkurissa ja Helsingin kirjamesseilla. Tekniikkana vierailuissa käytettiin Adobe Connect -verkkokokousjärjestelmää.</p> <p>Alkukartoitus toteutettiin markkinakartoituksen ja benchmarkingin avulla. Lukukeskuksen henkilökunnan taustahaastattelut toimivat konseptisuunnitelman aineistona. Pilottivierailuista kerättiin palaute kaikilta osapuolilta ja osa pilottivierailuista tallennettiin. Toteutusta kehitettiin saadun palautteen ja kokemusten mukaan. Pilotoinnin jälkeen arvioitiin palvelun jatkomahtodollisuudet, päivitettiin ohjeistukset ja sopimukset sekä mietittiin hinnoittelua jatkoa varten. Jatkokehittämissuunnitelmia kerättiin tapaamalla mahdollisia yhteistyökumppaneita ja ideoimalla palvelun käyttöä erilaisissa ympäristöissä. Monipuolinen jatkokehittäminen koettiin tärkeäksi palvelun jatkumisen kannalta.</p> <p>Suomessa ei ollut ennen kokeiltu virtuaalisia kirjailijavierailuja. Kehittämistyön kautta kirja-alalle luotiin uusi palvelutuote, joka konseptoitiin ja tuotteistettiin toimivaksi valmiiksi paketiksi. Pakettia oli mahdollista räätälöidä eri tarkoituksiin. Ydintuotteesta jalostettiin laaja palvelutuote Lukukeskuksen tarpeisiin. Virtuaalisten kirjailijavierailujen konseptia on mahdollista muokata palvelemaan myös muita taiteen aloja. Virtuaalisten kirjailijavierailujen palvelutuote toi alalle uuden toimintamuodon, joka todistaa että kirjailijavierailut toimivat myös etävierailuina.</p>	
Asiasanat kirjailijat, virtuaalisuus, etäosallistuminen, kirjallisuustapahtumat, kulttuurituottajat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Johanna Yrjänä	Number of Pages 60 + 18
Title Author at home, audience over the world: Virtual author visits of Lukukeskus	
Supervisor(s) Päivi Ruutiainen	
Subscriber and/or Mentor Lukukeskus ry	
Abstract <p>Subscriber of this thesis was Lukukeskus ry. The purpose of this thesis was to create the concept for virtual author visits. Author visits are the main action of Lukukeskus. Virtual author visits are not depending on location because visits carried out among internet. Benchmarking, planning, piloting in two waves, productization and development included in concept design.</p> <p>In spring of 2014 piloting started with fifteen pilots of the virtual author visits. Visits carried out over the schools and libraries in Finland. Lukuinto-program was the main cooperation partner in piloting. Ten well-known children and youth author were along in the project and audiences were elementary and secondary schools and libraries. After piloting the concept of the virtual author visits was created and it can be developed forward. Virtual author visits were tested in different places and for different audiences. Visits were tested for example in Etäkoulu Kulkuri and in Helsinki Book Fair. Web conference platform Adobe Connect was used in virtual author visits.</p> <p>Benchmarking and market analyses were the first steps to create the concept. Interviews with employees of Lukukeskus were important material. Some of the pilot visits were recorded and feedback was given from every visit. Form of the visits was developed among feedback and experiences. After piloting there was time to estimate how to go on and upgrade instructions, contracts and pricing. Cooperation partners were met and with them ideas were generated. It was important to develop virtual visits diversely. So financing in future might be easier.</p> <p>Virtual author visits haven't been organized in Finland before. As virtual author visits service was developed a new product in the field was created. Product can be modified in different forms and to different places. Virtual author visits were useful service to Lukukeskus ry and concept could also be useful to other art forms. Virtual author visits proved that author can also do visits without geographical boundaries.</p>	
Keywords Authors, virtual, distance learning, literature events, culture producers	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO – IDEA JALOSTUU	5
2	KIRJAILIJAVIERAILUT VIRTUAALISESSA MAAILMASSA	7
2.1	Lukemisen edistämistyö, Lukukeskus ja kirjailijavierailut	7
2.2	Digitaalinen, virtuaalinen maailma – ja virtuaalinen kirjailijavierailu	10
2.3	Virtuaaliset kirjailijavierailut – miksi ei?	11
2.4	Mitä on jo tehty?	17
2.5	Haasteet ja pohdinnan paikat	19
3	HANKE: LUKUKESKUKSEN VIRTUAALISET KIRJAILIJAVIERAILUT	21
3.1	Pilotoinnin pääyhteistyökumppani ja rahoitus	23
3.2	Kokeilemalla liikkeelle – ensimmäisen aallon pilotit	25
3.3	Tekninen toteutus, perehdytys ja ohjeistus	26
3.4	Pilottivierailun prosessi	27
3.5	Palaute ja pilottien arviointi	28
3.6	Sopimukset ja tekijänoikeudelliset kysymykset	32
3.7	Hinnoittelu	33
3.8	Toisen aallon pilottivierailut	34
4	KEHITETÄÄN, KEHITETÄÄN – PALVELUN JATKOKEHITTÄMINEN	35
4.1	Markkina haltuun – markkinakartoitus ja benchmarking	35
4.2	Ytimen ympärillä – laajeneva palvelutuote	37
5	IDEOITA JA YHTEISTYÖTÄ – JATKOKEHITYSSUUNNITELMA PILOTOINNIN JÄLKEEN	41
5.1	Yhteistyö Lukuinnon kanssa jatkuu ja ruotsinkieliset vierailut	42
5.2	Kirjastot ja Ideahippu-kisa	43
5.3	Etäopetus Suomessa	43
5.4	Suunnitelmia ja toteutuksia ympäri maailman	44
5.5	Muut mahdolliset yhteistyökumppanit kirja-alan sisällä	47
5.6	Muut mahdolliset yhteistyökumppanit lähialoilta	48
5.7	Isot salit haltuun – virtuaalivierailut isoihin tilaisuuksiin	49
5.8	Tehdään hyvää – virtuaalivierailukiertue lasten sairaaloiden suljetulla osastoilla tai lastenkodeissa	52
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
	LÄHTEET	58
	LIITTEET	61
Liite 1	Haastattelukysymykset Lukukeskuksen henkilökunnalle	61
Liite 2	Yleisö: Ohjeet vierailuun	62
Liite 3	Vierailija: Ohjeet vierailuun	65
Liite 4	Pilottikohteet	79
Liite 5	Syksyn 2014 vierailut	70
Liite 6	Palautekysely kirjailijalle	71
Liite 7	Palautekysely virtuaalivierailun yleisölle	73
Liite 8	Lukukeskuksen ohjehinnasto kirjailijavierailuille	75
Liite 9	Demotilaisuuteen kutsutut ja osallistuneet tahot	78

1. JOHDANTO – IDEA JALOSTUU

Suomi on pitkä maa. Moneen paikkaan on pitkä matka. Vielä pidempi matka on maailmalle ja sieltä tänne päin. Välimatkat eivät saisi rajoittaa osallistumista eivätkä saisi olla este millekään. Välimatkat pitäisi voida ylittää. Maantiede ei saisi olla syy.

Opinnäytetyöni aihe sai alkunsa yllä kuvatuista ajatuksista. Vietin lapsuuteni ja nuoruuteni omasta mielestäni liian kaukana kaikesta, pienessä pohjoiskarjalaisessa kaupungissa. En juuri tavannut kouluajanani kulttuurintekijöitä oman kaupungin harrastuspiirejä lukuun ottamatta. En tavannut itselle läheisimmän taiteenlajin tekijöitä - kirjailijoita, joiden teoksia haalin kirjastosta ja kirjakaupasta. Olisin kyllä ilomielin tavannut ja olisin halunnut kysyä kirjailijoilta monia kysymyksiä heidän työstään ja kirjoittamisestaan mukaansatempaavista tarinoista. Olisin mielelläni kuullut heidän kirjoittamisestaan, työstä kirjojen takana ja työstä kirjojen kanssa. Se olisi ollut hienoa, inostavaa ja elämyksellistä nuorelle, joka haaveili samasta. Myöhemmin elämä vei minut onnekaasti opiskelemaan ja työskentelemään kirjojen ja kirjailijoiden pariin. Aloin pohtia kirjailijavierailuja, niiden vaikuttavuutta ja saavutettavuutta, tasa-arvoa ja maantieteellisten välimatkojen voittamista. Tuli ajatus virtuaalisista kirjailijavierailuista, ja siitä lähti pikku hiljaa opinnäytetyöni aihe kehittymään.

Lukemisen edistämistyö eri muodoissaan on ollut harrastukseni, opiskeluni ja työni viitisentoista vuotta. Kulttuurituottaja-opintoni halusin myös linkittää siihen. Lukukeskus ry oli minulle tuttu toimija jo ennestään, mutta työntekijän näkökulmasta kirja-alan järjestön toiminta oli vielä tuntematonta. Olin työskennellyt pitkään kirja-alalla kaupallisella puolella. Lukukeskus on Suomen keskeisin lukemista edistävä järjestö, jonka ydintoimintaa ovat kirjailijavierailujen välittäminen. Kirjailijavierailut ovat olennainen osa kirjailijan työtä. Vierailujen kautta kirjailijat pääsevät vuorovaikutukseen lukijoidensa kanssa ja yleensä kirjailijat tekevät vierailuja hyvin mielellään. Eppu Nuotio (2014) kirjoittaa vierailuista blogikirjoituksessa:

”Kirja ilman lukijaa on tarina ilman loppua. Siksi nämä kohtaamiset lukijan kanssa ovat kirjailijalle eivät vain tärkeitä vaan välttämättömiä.”

Lukukeskus on valtakunnallinen järjestö, mutta valtakunnallinen toiminta ei pitkien välimatkojen ja niistä syntyvien kustannusten takia ole vaivatonta. Ajatus virtuaalisista kirjailijavierailuista, jotka voisivat toimia tavallisen vierailutoiminnan rinnalla, oli Lukukeskuksen mielestä tutkimisen arvoisin asia. Opinnäytetyönäni loin virtuaalisten kirjailijavierailujen konseptin Lukukeskuksen tarpeeseen heidän tilauksestaan.

Tekniikka mahdollistaa paljon ja tuo mukanaan uusia keinoja kokea ja kohdata kulttuuria. Internetin kautta on mahdollista tavoittaa koko maailma. Virtuaalinen maailma on väylä, jonka kautta voi jakaa materiaalia ja tavoittaa yleisöä laajalti ja tehokkaasti. Se luo uuden tilan kohtaamisille ja tapaamisille. Tila ei ole paikkaan sidottu, vaan toimii internetin kattavuusalueella missä vain. Myös kohtaamisen mahdollistava laite voi olla yhtä lailla aina mukana kulkeva älypuhelin, tabletilaite tai työpöydän tietokone. Kun työstin opinnäytetyöni ideaa, sijoitin kirjailijan ja yleisön kohtaamisen internetin luomaan virtuaaliseen tilaan. Kirjailija voi olla missä vain, yleisö voi olla missä vain – kohtaaminen kuitenkin tapahtuu samassa paikassa.

Monen asian lokshtaessa sopivasti kohdalleen opinnäytetyöni aihe suureni hankkeeksi, jota Lukukeskus lähti toteuttamaan. Tein yhdessä Lukukeskuksen toiminnanjohtajan kanssa laajan markkinakartoituksen virtuaalisten kirjailijavierailujen palvelulle syksyllä 2013, jonka pohjalta Lukukeskus lähti hakemaan rahoitusta hankkeelle. Yhteistyökumppaneiden etsiminen ja palvelun tarpeen kartoittaminen olivat rahoituksen hakemisen vuoksi tärkeitä. Kun rahoitus varmistui, Lukukeskus hankki tarvittavan tekniikan ja pilotoinnin suunnittelu alkoi. Pilotointi tehtiin kahdessa aallossa yhdessä Lukuinto-ohjelman¹ ja kymmenen kirjailijan kanssa keväällä 2014. Piloteista kerättiin palaute SurveyMonkey-kyselytyökalun avulla. Pilottien jälkeen pohdittiin laajalti palvelun jatkokehittämistä.

Tavoitteenani oli pilottien kautta luoda konsepti virtuaalisille kirjailijavierailuille niin että niiden jatkokehittäminen eteenpäin olisi mahdollista. Tavoitteena oli testata ensinnäkin sitä, miten virtuaalinen kirjailijavierailu toimii ja voisiko se olla osa Lukukeskuksen kirjailijavierailutoimintaa. Jos siltä vaikuttaisi, seuraava tavoite oli selvittää,

¹ Lukuinto-ohjelma on Oulun yliopiston humanistinen tiedekunnan ja kasvatustieteiden tiedekunnan toteuttama Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama kolmevuotinen monilukutaitoa edistävä ohjelma vuosina 2012–2015 (Lukuinto 2014).

kuinka virtuaalinen kirjailijavierailu saadaan toimimaan parhaiten. Tavoitteenani oli analysoida jokaisen vierailun palautteet tarkkaan ja jalostaa toteutusta seuraavaan vierailuun niiden perusteella. Kehittämistyötä tehtiin yhteistyössä kirjailijoiden ja yleisön edustajien kanssa jatkuvasti. Tavoitteenani oli pilottien kautta kehittää vierailuja niin, että ne voisivat parhaalla mahdollisella tavalla toimia apuna lukemisen edistämistyössä, innostaa kirjojen pariin ja ilostuttaa sekä yleisöä että kirjailijaa. Ajatuksena oli myös, että jos virtuaaliset vierailut saadaan toimimaan kirjallisuuden puolella, voisiko niitä kokeilla soveltaen myös muilla taiteen ja kulttuurin aloilla.

Pilotointi tehtiin kahdessa aallossa. Kutsun työssäni näitä pilotoinnin ensimmäiseksi aalloksi ja pilotoinnin toiseksi aalloksi. Ensimmäinen aalto sijoittui tammi-helmikuuhun 2014 ja toinen aalto huhti-toukokuulle 2014.

2. KIRJAILIJAVIERAILUT VIRTUAALISESSA MAAILMASSA

Kirjailijavierailu on perinteisesti ollut kirjailijan live-esiintyminen esimerkiksi koulussa tai kirjastossa. Vierailulla kirjailija kertoo työstään ja kirjoistaan sekä vastaa yleisön kysymyksiin. Kirjailijavierailut ovat suosittuja lukemisen edistämisen muotoja kouluissa ja kirjastoissa. Kouluvierailun pituus on yleensä oppitunnin mitta. Kirjastot päättävät vierailun pituudesta vierailukohtaisesti.

Suomessa ei tietääkseni ollut ennen kokeiltu virtuaalisuuden keinoja kirjailijavierailuissa. Opinnäytetyöni kautta perinteinen live-kirjailijavierailu vietiin virtuaaliseen tilaan ja etäyhteyteen. Tässä luvussa kuvaan ennako-oletuksia ja -ajatuksia virtuaalisista kirjailijavierailuista ja taustoitan hankkeen toteuttamismahdollisuuksia.

2.1. Lukemisen edistämistyö, Lukukeskus ja kirjailijavierailut

Lukukeskus (aiemmin Kirjailijakeskus) on perustettu vuonna 1972 ja se on Suomen keskeisin lukemista edistävä järjestö. Se toimii kirja-alan valtakunnallisena asiantuntijaorganisaationa ja tekee monipuolista työtä lukemisen edistämiseksi. Toiminnan

keskiössä ovat kirjailijavierailut. Se järjestää myös tuettuja kirjailijavierailuja, kuten Kirjailija joka kouluun -kiertueet sekä KULPS-hankkeet. Vuosittain huhtikuussa Lukukeskus koordinoi Lukuviikko-kampanjan. Järjestö on mukana myös kansainvälisessä toiminnassa lukemisen edistämiseksi. ELINET (European Literacy Policy Network) on luku- ja kirjoitustaidon edistämisen parissa toimivien eurooppalaisten organisaatioiden liitto, jonka verkostoon Lukukeskus kuuluu yhdessä 79 muun eurooppalaisen toimijan kanssa. (Lukukeskus 2014.)

Lukukeskus ylläpitää kirjailijarekisteriä. Sähköinen kirjailijatietokanta on ollut käytössä vuodesta 2012 lähtien ja siihen on koottu yli neljänsadan kirjailijan tiedot. Tietokantaa päivitetään jatkuvasti. Tietokannassa on kirjailijoiden ohella mm. sarjakuvataiteilijoita, kuvittajia, tietokirjailijoita ja näytelmäkirjailijoita. Tietokannan kirjailijat ovat ammattitekkijöitä². Lukukeskus julkaisee lasten kirjallisuuslehti Vinskiä, nuorten kirjallisuuslehti Lukufiilistä ja kirjallisuuskritiikin verkkolehti Kiiltomatoa. Järjestön toimisto sijaitsee Helsingissä Kirjailijatalo Villa Kivessä Töölönlahden rannalla. (Lukukeskus 2014.)

Vuonna 2013 Lukukeskus välitti 466 kirjailijavierailua ympäri Suomen. Välitettyjen esiintymisten määrä oli 960. Kouluvierailut ovat olennaisin osa välitystoimintaa: 64 prosenttia vuoden 2013 vierailuista kohdistui kouluihin. Edellisestä Lukukeskuksen toimintavuodesta 2012 tilausten määrä nousi 14 prosenttia ja vierailujen määrä on kasvanut vuosi vuodelta. (Lukukeskus 2014.) Lukukeskus toimii kirjailijavierailujen välittäjätahona tilaajaorganisaation ja kirjailijan välissä. Tilaajan on helppo etsiä kirjailijatietokannasta hänen tarpeisiinsa sopiva kirjailijavieras eikä tietokannan selailu vaadi rekisteröitymistä. Tietokannassa on kirjailijoiden itsensä kirjoittamat esittelyt itsestään ja tuotannostaan, ja sinne on linkitetty muun muassa sivut kirjastojen kirjallisuustietokanta Kirjasampoon. Tietokannan yhteydessä on kirjailijavierailujen varausjärjestelmä, jonka kautta tilaus tehdään. Tämä vaatii maksuttoman rekisteröitymisen palveluun. Tieto tilauksesta tulee järjestelmän kautta Lukukeskukseen, josta ollaan yhteydessä kirjailijaan ja neuvotellaan aikataulut ja käytännön asiat sekä kirjailijan

² Ammattitekkijöillä tarkoitetaan tekijöitä, jotka ovat ylittäneet julkaisukynnyksen tai kuuluvat Finlands Svenska Författareföreningiin, Suomen Kirjailijaliittoon, Suomen kääntäjien ja tulkkien liittoon, Suomen Nuorisokirjailijoihin, Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajiin tai Suomen tietokirjailijoihin sekä esikoiskirjailijat, jotka ovat julkaisseet vähintään yhden teoksen kaupalliselta kustantajalta (Lukukeskus 2014).

että tilaajan suuntaan. Lukukeskus hoitaa sopimukset sekä maksuliikenteen tilaajan ja kirjailijan välillä. (Lukukeskus 2014.)

Kirjailijavierailut ovat tärkeä osa lukemisen edistämiseksi tehtävää työtä ja niitä tarvitaan kipeästi. Lasten ja nuorten lukutaito on heikentynyt ja lukeminen kilpailee harrastusajasta nopeiden medioiden kanssa. On keksittävä uusia, erilaisia, innostavia ja taloudellisia keinoja innostaa lukemaan. Esimerkiksi neljäsluokkalaisia koskevasta PIRLS-tutkimuksesta (2011, 41–49) käy ilmi, että lukemisen ja oppimisen ilo on Suomessa pohjaluokkaa ja erityisen huonosti lapset viihtyvät juuri koulujen kirjallisuustunneilla. PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) on kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus. Sitä koordinoi kansainvälinen IEA-järjestö (International Association for the Evaluation of Educational Achievement), ja tutkimus toteutetaan viiden vuoden välein. (TIMMS & PIRLS 2014.) Myös PISA-tutkimuksen (2009) mukaan kiinnostus lukemiseen on romahtanut. Vuoden 2009 PISA-tutkimuksessa tutkittiin lukutaitoa.

Kirjailijavierailujen avulla voidaan lisätä motivaatiota lukemiseen (EU 2012, 11). Vierailut ovat myös olennainen osa kirjailijan työtä ja kirjailijoille tulonlähde kirjamyynnin ohella. Vierailujen kautta kirjailijat pääsevät vuorovaikutukseen lukijoidensa kanssa ja tekevät useimmiten vierailuja hyvin mielellään. Kirjailija Mika Wikström kertoo, että jokainen kohtaaminen koululaisten kanssa on ainutlaatuinen (Lukukeskus 2012). Kirjailija Kari Levolan (2012) mielestä kirjailijavierailut ovat kaikkein mielekkäimpiä kirjallisuuden edistämismuotoja. Kirjailija Raili Mikkanen (2004, 37) on toiminut yhden luokan kummikirjailijana ja ajattelee roolinsa olevan lasten rohkaiseminen ja heidän itsetuntonsa vahvistaminen kaikessa kirjallisuuteen ja kirjoittamiseen liittyvässä. Hän nautti ensimmäisestä päivästä lähtien kummikirjailijan työstä (Mikkanen 2004, 38). Kaikkein tärkeintä Mikkanen (2004, 50) mielestä vierailuilla oli lasten innostaminen. Lukeminen ja kirjoittaminen ovat hänen mielestään edelleenkin kulttuurimme perustaitoja, joiden hallitseminen tai hallitsemattomuus määrää ihmisen mahdollisuuksia menestyä yhteiskunnassamme (Mikkanen 2004, 41). Kirjailijat eivät kuitenkaan aina lähde mielellään esiintymään. Vierailu saattaa esimerkiksi katkaista työrupeaman ja vaikka puhuminen ei välttämättä ole raskasta, siihen liittyvä matkustaminen on sitä useammin (Levola 1986, 10). Kirjailija Riina Katajavuoren (2007, 103) mielestä kirjat kirjoitetaan julkisuuteen ja lukijat ovat luonnollisesti kiinnostuneita kirjailijasta. Yleisö

tarvitsee kohtaamisia kirjailijoiden kanssa. Mutta tarve tunnustetaan myös toisin päin – kirjailija tarvitsee kohtaamisia yleisön kanssa. Eppu Nuotio (2014) tuo esiin, että kohtaamiset lukijan kanssa ovat välttämättömiä kirjailijalle.

Kirjailijavierailuja ja niiden vaikuttavuutta ei ole Suomessa tutkittu. Tuoreita työhöni käypiä lähteitä kirjailijavierailuista oli vähän. Tämä oli haaste opinnäytetyöni teoriapohjalle. Lukukeskus ja muut tahot ovat kaivanneet tutkimuksen tekijää. Jyväskylän yliopistossa alkoi syksyllä 2014 projektikurssi, jolla tutkitaan kirjailijavierailujen vaikuttavuutta Lukukeskuksen Kirjailija joka kouluun -kiertueella. Opinnäytetyöni tekemisen aikaan tutkimusta kirjailijavierailuista ja niiden vaikuttavuudesta ei kuitenkaan vielä ollut. Vierailuista oli ainoastaan saatu palautetta.

2.2. Digitaalinen, virtuaalinen maailma – ja virtuaalinen kirjailijavierailu

Mitä tarkoitetaan, kun puhutaan digitaalisuudesta? Entä mitä on virtuaalisuus? Mikä on niiden ero? Pentti Vuorisen (2014, 16) mukaan molempia adjektiiveja, sekä digitaalista että virtuaalista, on sovellettu asioihin, jotka oikeasti ovat olemassa ja jotka on luotu tai joita pidetään yllä tietokoneen avulla. Digitaalinen on Vuorisen (2014, 17) mukaan termeistä ehkä kattavin ja sitä voi käyttää melkein mistä tahansa laitteesta tai toiminnosta, joka hyödyntää tai perustuu tietokoneteknologiaan. Sanalla virtuaalinen taas viitataan erityisesti asioihin, jotka digimaailmassa jäljittelevät todellisen maailman asioita tai ovat niiden digitalisoituja kopioita (Vuorinen 2014, 17). Virtuaalinen ja fyysinen maailma lomittuu ja limittyy toisiinsa (Vuorinen 2014, 18).

Digitaaliset palvelut ja tuotteet voivat tarjota esimerkiksi resursseja oppimiseen tai muulla tavoin tukea sitä. Esimerkkeinä tällaisesta toiminnasta Vuorinen (2014, 32) nostaa esiin FunDzan, joka kehittää etelä-afrikkalaisten lasten ja nuorten lukutaitoa tai TES connectin, joka on noin 2,6 miljoonan opettajan globaali verkosto 150 maassa ja sen kautta on saatavilla noin 670 000 opetusta tukevaa aineistoa. Digipalvelut ovat moniaineksisia ja kehittyvät moniin suuntiin. Lisäksi on paljon hankkeita, jotka kehittelevät erilaisia visioita globaalien ongelmien ratkaisemiseksi, ja ovat usein vuorovaikutus-, yhteistyö- ja yhdessätekemisalustoja. Ne myös edistävät kehittämiensä

ideoiden leviämistä ja soveltamista erilaisten uusien digisovellusten kautta. (Vuorinen 2014, 36.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoima koulutuksen pilviväylä, EduCloud, avautui lokakuussa 2014. Se tarjoaa digitaalisia oppimateriaaleja pääosin ilmaiseksi opetuksen tukeen opettajille ja oppilaille. EduCloudin tarkoituksena on uudistaa ja monipuolistaa oppimisen ja opettamisen tapoja. (ks. www.minedu.fi, www.educloudalliance.org.) Pilviväylä on kiinnostava kokonaisuus ja myös virtuaalisten kirjailijavierailujen tallennepätkien jakamisesta siellä on keskusteltu.

Virtuaalinen kirjailijavierailu tapahtuu digitaalisessa palvelussa, järjestelmässä joka on luotu ja toimii digitaalisesti. Tähän digipalveluun on viety todellisen maailman tapahtuma, kirjailijavierailu. Se jäljittelee digimaailmassa todellisen maailman asiaa, kuten Vuorinen (2014, 17) toteaa. Tällä perusteella kutsun digimaailmassa tapahtuvaa kirjailijavierailua virtuaaliseksi kirjailijavierailuksi.

2.3. Virtuaaliset kirjailijavierailut – miksi ei?

Lukeminen ja kirjoittaminen ovat digitalisoituvassa maailmassa tärkeämpiä taitoja kuin koskaan. Luku- ja kirjoitustaitomme ovat kuitenkin vaarassa heiketä. Joka viidenneltä 15-vuotiaalta eurooppalaiselta nuorelta ja lähes joka viidenneltä aikuiselta puuttuu sellainen luku- ja kirjoitustaito, joita ihminen tarvitsee toimiakseen menestyksekkäästi nyky-yhteiskunnassa. Euroopan komission luku- ja kirjoitustaidon asiantuntijaryhmä laati vuonna 2012 raportin, jossa pureudutaan luku- ja kirjoitustaidon ongelmiin sekä pyritään löytämään keinoja ratkaista niitä. Lukemiseen kannustava ympäristö, luku- ja kirjoitusopetuksen tason nostaminen, tuen ja vaihtoehtojen tarjoaminen, osallistumisen ja osallisuuden lisääminen voisivat raportin mukaan esimerkiksi auttaa ongelmissa. (EU 2012, 8-9.)

Voisivatko virtuaaliset kirjailijavierailut olla tukena lukemisen edistämisessä? Voisiko digitaalisuutta, internetin maailmaa, hyödyntää lukemisen edistämistyössä myös kirjailijavierailujen osalta? Voisiko tekniikka olla jonkin uuden mahdollistaja eikä uhka? Voisiko reaali- ja virtuaalitodellisuus yhdistyä toimivaksi elämyskentäksi esimerkiksi

äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa? Voisiko virtuaalisuutta käyttää tukemaan todellista maailmaa?

Kartoitin Lukukeskuksen henkilökunnan näkökantoja virtuaalivierailupalveluun sähköpostitse teemahaastatteluilla syksyllä 2013. Haastattelin koko Lukukeskuksen sen hetkistä henkilökuntaa; siihen kuului 6 henkilöä. Toteutin haastattelut sähköpostitse. Haastattelurunko on liitteenä (Liite 1). Aiheesta puhuttiin myös epämuodollisesti työnteon lomassa touko- ja elokuun 2013 aikana. Myöhemmin myös palaveerattiin, pohdittiin ja ideoitiin porukalla virtuaalivierailuja. Haastatteluaineisto on kerätty ennen pilottivierailujen suunnittelua, joten kyse on henkilökunnan ennako-oletuksista ja -ajatuksista mahdollista palvelua kohtaan. Mitään ei ollut vielä tehty, oli vain idea virtuaalisista kirjailijavierailuista. Palvelun toteutuminen ei ollut tässä vaiheessa varmaa.

Haastatteluista nousi selkeästi esiin yksi asia, joka koetaan koko virtuaalivierailupalvelun suunnittelun pontimena – se on tasa-arvo. Tavallisten kirjailijavierailujen kohdalla alueellisen tasa-arvon toteutuminen on haastavaa. Suomenkin sisällä välimatkat ovat pitkät. Pohjoisen ja syrjäkylien koulujen huono asema vierailujen suhteen on väistämätön tosiasia. Virtuaalivierailupalvelun avulla alueellinen tasa-arvo voisi toteutua ja useammilla Suomen koululla olisi mahdollisuus saada kirjailijavieras, edes virtuaalisesti. Virtuaalivierailut nähtiin Lukukeskuksessa kustannustehokkaina. Virtuaalivierailu koettiin työntekijöiden keskuudessa ennakkoon helppona, joustavana, vaivattomana ja aikaa säästävänä toimintana. Kaikki työntekijät olivat valmiita niitä järjestämään. Työaikaa säästyy, kun ei tarvitse miettiä majoitus- tai matkajärjestelyjä. Myös vierailun järjestelyt ja esimerkiksi sen siirtäminen koettiin helpommaksi, kun on vain vierailu, ei sen ympärillä olevia järjestelyjä. Myös ekologinen ulottuvuus huomioitiin: kun matkustaminen jää pois, hiilijalanjälki pienenee.

Kaikkialle ei ole mahdollista tehdä tavallisia vierailuja monista eri syistä, ja silloin virtuaalivierailu on hyvä vaihtoehto. Lukukeskuksessa pohdittiin, että virtuaalivierailut eivät saa horjuttaa tavallisten vierailujen asemaa, vaan niiden tulee olla vaihtoehto ja lisäpalvelu silloin kun ei ole mahdollisuutta livevierailuun. Virtuaalivierailujen mahdollisuuksina nähtiin Lukukeskuksessa uusien asiakasryhmien tavoittaminen, kansainväliset mahdollisuudet, kirjailijavierailujen lisääntyminen ja sitä kautta kirjailijoiden ansaintamahdollisuuksien monipuolistuminen ja kirjailijavierailujen uudet muodot.

Kaiken tämän taustalla nähtiin lukemisen lisääntyminen. Esimerkkitapauksina nostettiin esille virtuaalivierailut Espanjan Aurinkorannikon Suomi-kouluihin tai ulkomailta asuvan suomalaisen kirjailijan virtuaalivierailut Suomeen. Mahdollisuudet nähtiin Lukukeskuksessa globaaleina. Virtuaalivierailujen avulla voitaisiin lisätä kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä Suomen että myös koko maailman sisällä. Virtuaalivierailu voisi olla oiva apu myös kieltenopetuksessa. Lukukeskuksessa pohdittiin esimerkiksi sitä, että virtuaalivierailu toimisi hyvin sellaisissa paikoissa mihin on vaikeaa tai mahdotonta tehdä tavallisia vierailuja. Näitä ovat esimerkiksi vankilat ja sairaalat. Toisaalta traumatisoituneiden ihmisten kohdalla aito elävä kohtaaminen voi olla tärkeämpää. Lukukeskuksessa nähtiin, että monet seikat kertovat virtuaalivierailujen tarpeellisuudesta kirjailijankin kannalta. Haastatteluissa esiin tuli esimerkiksi kirjailijavierailujen määrän ja kirjailijoiden ansaintamahdollisuuksien lisääntyminen virtuaalisen vaihtoehdon myötä. Kirjailijan työmahdollisuudet monipuolistuisivat ja palvelun avulla kirjailijalla olisi mahdollisuus laajaan näkyvyyteen yli maantieteellisten rajojen. Virtuaalivierailu voisi olla helppo ja nopea tapa tavoittaa laaja yleisö pitkienkin matkojen takaa. Kirjailijat saisivat enemmän mahdollisuuksia kertoa työstään ja markkinoida kirjojaan sekä edistää sillä tavoin omaa uraansa ja kirjailijan ammatin tunnettavuutta. Kirjailija saisi enemmän mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa lukijoidensa kanssa. Näin kuvasi yksi haastatelluista: ”Kirjailija voisi tehdä yksinäisen puurtamisen välissä piristävän vierailun omasta kodista käsin.”

Interaktiivisuus ja vuorovaikutus kirjailijan ja lukijan välillä koettiin palvelun suunnittelussa tärkeäksi elementiksi. Virtuaalivierailun kohdalla majoitus- ja matkakustannukset ja -aika jäävät pois. Se säästää kirjailijan energiaa ja työaikaa. Tavallisilla vierailuilla kirjailijan energiaa menee myös esimerkiksi opettajanhuonekeskusteluihin ja muihin vierailun ympärillä oleviin seikkoihin. Vierailua ei ehkä myöskään tarvitse jännittää niin pitkään, kun vierailun ympärillä olevat järjestelyt jäävät. Tasa-arvo voi toteutua myös kirjailijan kannalta: vaikka asuisit missä, voit tehdä virtuaalisen vierailun minne vain. Lukukeskuksen haastatteluissa esille tuli esimerkiksi Turun saaristossa asuvat kirjailijat, jotka tekevät mielellään vierailuja, mutta matkustamiseen kuluu paljon aikaa ja rahaa. Eppu Nuotio (2014) kirjoittaa:

”Vuonna 2003 laskin, että olin tehnyt noin neljäsataa kirjailijavierailua eri puolilla Suomea. Laskutoimitus tapahtui matkalla sairaalaan. Putosin portailta ja päätin jalkani kolmeen osaan. Siihen päättyi se kirjailijavierailu ja al-

koi pitkä toipuminen. Asuimme ulkosaaristossa ja olin laivamatkojen ja huonojen kulkuyhteyksien takia jo entuudestaan hankala ja kallis kirjailijavieras. Yhden päivän vierailuun kun kului helposti kolmekin päivää ja tilaajaparka joutui maksamaan matkojen ja vierailupalkkion lisäksi päivärahat ja yöpymiseni. Onnettomuuden jälkeen muutuinkin entistä hankalammaksi. Liikkumiseni oli pitkään vaikeaa ja innoittavistakin vierailuista toipuminen nieli aina monta työpäivää. Niinpä aloin sanoa: ”Ei” lähes kaikille kirjailijavierailupyynnöille. Ja sitten me muutimme vielä kauemmas, pois maasta, Berliiniin. Uskoin, että kohtaamiseni lukijoitteni kanssa muuttuvat entistä harvemmiksi, mutta olin onnekseni väärässä.”

Kirjailija saa livevierailuista välittömän palautteen vierailulla ja sen jälkeen. Virtuaalissa vierailulla taas yleisön tunnelman aistiminen voi olla vaikeampaa ja palautekin tulee yleensä vasta vierailun jälkeisessä sähköpostinvaihdossa. Negatiivista virtuaalisissa vierailuissa voi kirjailijan kannalta olla myös se, että vierailuun valmistautuminen eroaa kovasti livevierailusta. Voi olla vaikeaa orientoitua vierailuun yksin omassa kodissaan tai työhuoneellaan. Virtuaalivierailulla kohtaaminen yleisön kanssa ei ehkä ole yhtä vuorovaikutuksellista kuin livevierailulla.

Haastatteluvastauksissa nostettiin esiin se, että virtuaalivierailut voisivat lisätä kirjailijavierailujen määrää, eli useammat vierailut toteutuisivat useammilta kirjailijoilta. Ehkä tunnetuimmat ja kiireisimmätkin tekijät voisivat tehdä virtuaalisia vierailuja, vaikkeivät tavalliselle vierailulle aina ehtisikään. Lukukeskuksessa pohdittiin myös virtuaalivierailujen helppoutta ja keveyttä – olisiko se kirjailijoille ”hauska etätömahdollisuus”?

Pohdittiin myös sitä, että joskus virtuaalivierailu voi olla kirjailijalle ainoa mahdollisuus esiintymiseen, jos kirjailija kammoaa julkista esiintymistä isoille ihmisryhmille. Virtuaalisesti, omasta tutusta kodista toteutettuna vierailu ei ole suinkaan niin jännittävä. Virtuaalisesti olet läsnä luokassa mutta kuitenkin turvallisen välimatkan päässä. Toisaalta tämä voi olla kirjailijalle myös haaste ja vaikea asia. Webkameralle esiintyminen ilman yleisöä samassa tilassa voi olla outoa ja haastavaa. On oltava varma omasta esiintymisestään, koska yleisön tunnelmaa ei välttämättä pysty niin hyvin aistimaan.

Lukukeskuksessa pohdittiin virtuaalivierailujen erityisyyttä, niiden elämyksellisyyttä. Koska kirjailija tekee vierailun esimerkiksi omalta työhuoneeltaan, tarjoaa vierailu vastaanottajille henkilökohtaisen siivun kirjailijan elämää. Mitä kirjailija haluaa näyttää itsestään ja työympäristöstään? Kirjailija voi halutessaan esitellä vierailun aikana esimerkiksi työhuonettaan tai työpöytänsä jonka ääressä hän on teoksensa kirjoittanut, tai jotain muuta henkilökohtaista, vaikkapa lemmikkieläimensä. Näin vierailuun tulee aivan ainutlaatuinen henkilökohtainen ja elämyksellinen ulottuvuus. Jos kirjailija on ulkomailla työskentelemässä, hän voi halutessaan tehdä virtuaalivierailun koti- maahan ja raottaa vaikkapa taiteilijaresidenssin ovea suomalaisyleisölle. Elämyksellisyys-aspekti on hyvin kiinnostava ja erityinen mahdollisuus virtuaalisissa vierailuis- sa.

Muualla maailmassa virtuaalisia kirjailijavierailuja on toteutettu jonkin verran. Tarkemmin käsittelen tätä aihepiiriä luvussa 2.4. Yhdysvaltalaisen lasten- ja nuortenkirjailijan Jarrett J. Krosoczkan mielestä virtuaalivierailu ei kirjailijan kannalta juuri eroa tavallisesta vierailusta. Oppilaat oppivat virtuaalivierailulla yhtä lailla kirjoittamisesta ja samalla tavoin kirjailija tai kuvittaja voi kirjoittaa tai piirtää haluamiaan asioita taululle, paperille tai näytölle lasten nähtäväksi. Suurin ero tavallisten ja virtuaalivierailujen välillä Krosoczkan mielestä on se, että hän ei ole fyysisesti luokassa ohjaamassa yleisöä vaan se rooli on opettajalla. Hän kokee mielenkiintoiseksi seikaksi sen, että oppilaat voivat nähdä tilan, jossa hänen tarinansa syntyvät. Krosoczka esittelee virtuaalivierailulla työskentelystudionsa ja koiransa Ralphin. Hän valmistautuu vierailuun testaamalla videoyhteyden toimivuuden kouluun ja siivoamalla työpöytänsä. Krosoczkan tiedon mukaan opettajat ja oppilaat valmistautuvat samalla tavoin tavalliseen ja virtuaaliseen vierailuun. Opettajat laativat ennakkoon valmiit kysymykset video-chattiin. Yhdysvalloissa kirjamyynä onnistuu myös virtuaalivierailuissa; kirjailija voi signeerata teokset ja ne toimitetaan kouluille. Virtuaalivierailun suurimpina etuina Krosoczka näkee palvelun edullisuuden kouluille, kun matkakulut jäävät pois. Etu on myös palvelun aikataulullinen joustavuus: jos vierailu jostain syystä joudutaan peru- maan, kuluja ei synny ja uusi vierailu aika järjestyy usein helposti. Hän näkee oppilai- den fyysisen välimatkan vierailijaan ainoana rajoitteena tai haittana virtuaalivierailuis- sa. Mutta hänen kokemuksensa mukaan oppilaat kokevat virtuaalisissa esiintymisis- säkin tapaavansa ammattikirjailijan. Lapset eivät hänen huomionsa mukaan ole käyt- täytyneet erilaisilla virtuaalisissa vierailuissa, vaan innostuvat kirjojen takana olevista

tarinoista, nauravat vitseille ja rakastavat nähdä kun hän piirtää. (Random House 2014.)

Lukukeskuksessa pohditutti virtuaalivierailuiden kohderyhmä. Nähtiin, että ne eivät ehkä sovi ihan alimmille luokille, koska niiden seuraaminen voi olla pienille koululaisille liian vaativaa. Myöskään liian isolle joukkiole virtuaalivierailua ei ehkä kannattaisi järjestää, koska keskittyminen voi olla tällöin vaikeaa. Aikuisryhmä yleisönä voisi olla suurempikin. Toisaalta eriäviäkin kantoja nousi esille, eikä virtuaalivierailua pidetty livevierailua haastavampana.

Random Housen (2014) julkaisussa virtuaalivierailukokemuksistaan kertoo opettaja Daniel Rolo Canadian Ontariosta. Hänen mielestään virtuaalinen vierailu voi usein olla jopa intiimimpi ja persoonallisempi kuin tavallinen vierailu. Usein kirjailija jakaa virtuaalivierailuilla yleisölle palasen henkilökohtaisesta elämästään, kuten työhuoneensa. Se ei ole mahdollista tavallisilla kouluvierailuilla. Nämä tilanteet tekevät haastatteluista paljon persoonallisempia ja aitoja oppilaille, jotka saavat nähdä todellisen kirjailijan todella puhumassa todellisesta työstään omassa työympäristössään. Jos ongelmia kohdataan (esimerkiksi lumipyry seisauttaa liikenteen ja tavallinen vierailu joudutaan perumaan), on virtuaalivierailun uudelleenjärjestäminen helppoa verrattuna tavalliseen vierailuun. Rolo ei näe eroa vierailuun valmistautumisessa - hänen oppilaansa valmistautuvat samalla tavalla tavallisiin ja virtuaalivierailuihin. Kirjailijat ovat lähettäneet nimikirjoituksiaan usein etukäteen koululle eivätkä oppilaat hänen mielestään ole olleet pettyneitä vaikkei kirjailija ole ollut siinä heidän edessään antamassa nimikirjoituksia. Daniel Rolon mielestä virtuaalivierailujen suurimpina etuina on niiden edullisempi hinta sekä joustavuus. Monet oppilaista käyttävät muutenkin livevideokuvaa (esim. Skype) ja chattia vapaa-ajallaan, joten virtuaalivierailu on Rolon mielestä jo ennalta heidän maailmaansa. Opettajan näkökulmasta virtuaalivierailut ovat erinomainen tapa motivoida oppilaita ja kiinnittää heidän mielenkiintonsa kirjailijoihin, joiden kirjoja he ovat lukemassa. Haittana Rolo mainitsee ehkä hieman alhaisemman interaktiivisuuden oppilaiden ja kirjailijan välillä kuin tavallisissa vierailuissa, jossa kirjailija on käden ulottuvilla. Oppilaat esittävät virtuaalivierailuilla paljon kysymyksiä, usein enemmän kuin vierailuaika antaa myöten. Rolo kertoo, että oppilaille pitää vain opettajan johdolla kertoa kuinka puhua vierailun aikana, koska teknologia ei salli kovin hyvin päällekkäin puhumista. Daniel Rolon neuvot opettajille tai kirjas-

tonhoitajille on, että tarkistakaa tekniikan toimivuus, promotkaa virtuaalivierailuja, innostakaa ja innostukaa videoyhteydestä, valitkaa kirjailija oppilaiden kiinnostuksen kohteiden mukaan, ja pitäkää yleisö noin 25 henkilössä. Random Housen julkaisu mainostaa virtuaalivierailuja sanoilla teknologia, informatiivinen ja hauska. (Random House 2014.)

2.4. Mitä on jo tehty?

Erilaiset etäyhteydet ovat yleistyneet eri aloilla ja erilaisissa yhteyksissä. Lääkärit tekevät konsultaatioita etäyhteyden välityksellä ja vanhusten kotihoitoa tuetaan etäyhteyden avulla. Livevideokuvapuhelut esimerkiksi Skypen tai Facetimen kautta ovat monille tuttuja ja arkipäiväisiä. Kansainvälisissä yritysissä verkkoneuvottelut ovat jokapäiväisiä eri maissa työskentelevien työntekijöiden kesken. Virtuaalisuuden kautta käytettäväksi tullut uusi tila kohdata on tullut monella tapaa tarpeeseen.

Kirjailijoiden virtuaalivierailuja on toteutettu maailmalla (muun muassa USA ja Iso-Britannia) eri tavalla. Yhdysvalloissa on tavallista, että kirjailija markkinoi itse virtuaalisia vierailuja, kuten muutenkin omaa tuotantoaan ja vierailujaan. Näissä virtuaalivierailuissa teknisenä toteutuksena on useimmiten Skype. Amerikassa toimii esimerkiksi kirjailijoiden ja kuvittajien Skype-vierailuja koordinoiva sivusto (Skype an Author Network 2014). Sieltä on mahdollista tilata kirjailijan Skype-vierailu kouluun tai kirjastoon. Verkostoon ilmoittautuneet kirjailijat tarjoavat ilmaiseksi viidentoista minuutin vierailuja, pidemmille vierailuille on määriteltä palkkio. Yhdysvaltalainen kustantaja Random House tarjoaa kustantamon kirjailijoiden ja kuvittajien virtuaalivierailupalvelua kouluille ja kirjastoille. Random Housen toteutusta esittelin aiemmin. Random House käyttää virtuaalivierailuissa sovelluksena Skypea, iChattia ja Google Talkia.

Virtuaalihaastatteluja tehdään eri tavoin, eri resurssein ja eri tarpeisiin. Internetin luku- ja kirjapalvelu Goodreads käyttää Goodread Live -toiminnossaan kirjailijoiden virtuaalihaastatteluja ja tallenteita niistä (Goodreads 2014). Skotlannin lukemista edistävällä järjestöllä Scottish Book Trustilla taas on yhdessä BBC:n kanssa toteutettu kirjailijoiden livehaastattelujen sarja Authors Live. Haastattelut jaetaan useisiin kouluihin suorina lähetyksinä ja tallenne jää nettiin nähtäväksi. (Scottish Book Trust 2014.) Scot-

tish Book Trustin ja BBC:n yhteistyössä toteuttama Authors Live -sarja on ammattilaisvälinein ja isolla koneistolla toteutettua tuotantoa, joka eroaa konseptiltaan ja tavoitteiltaan paljon esimerkiksi kirjailijoiden itsensä järjestämistä Skype-vierailuista. Skaala ja variaatiot ovat siis laajat, mutta kaikki kuitenkin hyödyntävät samaa virtuaalista tilaa, jossa kirjailija voi kohdata yleisönsä.

Suomessa etäopetusta on kehitetty aktiivisesti. Etäopetuksen koordinoitihanke EKO on koordinoinut sitä viime vuodet (EKO 2014). Etäopetus tapahtuu etäyhteyden avulla ja oppilaat ja opettajat ovat fyysisesti eri paikoissa. EKO käyttää teknisenä järjestelmänään Adobe Connect -verkkokokousjärjestelmää. EKO:n piirissä on myös testattu ja kokeiltu aktiivisesti erilaisia etäopetusjärjestelmiä. Myös webinaarit³ ovat suosittuja ja käytettyjä eri opinahjoissa tavallisen opetuksen lisänä. Vapaaehtoiset etäyhteyttä hyödyntävät palvelut ovat myös lisääntyneet. Esimerkiksi eri kieliä voi oppia ja opettaa verkossa omaksi ilokseen. Tällainen yhteisö on muun muassa italki, jonka oppitunnit toteutetaan Skype-yhteyden kautta (italki 2014).

Suomessa Taloudellisen tiedotustoimiston ylläpitämä Asiantuntijaverkosto hyödyntää nimenomaan etävierailuja eikä kyseessä ole niinkään etäopetus. Siinä suhteessa se on lähtökohdiltaan ja idealtaan melko samanlainen kuin Lukukeskuksen virtuaaliset kirjailijavierailut, se toimii vain eri alalla ja eri tavoittein. Asiantuntijaverkosto edistää liike-elämän ja koulujen yhteistyötä tarjoamalla työelämän asiantuntijavierailuja etäyhteyden välityksellä kouluihin. Asiantuntijaverkosto välittää ja koordinoi näitä vierailuja. Tekniikkana heillä on käytössään Adobe Connect. Asiantuntijat voivat kirjautua järjestelmään ja luoda oman esittelysivun. Tätä kautta opettajat voivat tilata asiantuntijan vieraaksi oppitunnille. Palvelu on maksuton, koska asiantuntijavierailut kuuluvat henkilöiden työaikaan ja edistävät samalla yrityksen ja vierailijan tekemän työn tunnettuutta. Toteutus on myös opettajan ja asiantuntijan vastuulla, eli asiantuntijaverkoston työntekijä ei ole vierailulla mukana eikä avusta itse vierailussa. (Asiantuntijaverkosto 2014.)

Kirja-alalla on Suomessa toteutettu livestriimausta eri tavoin. Muun muassa Kirjasto-kaista (kirjastojen mediapalvelu internetissä) tekee tallenteita kirjailijahaastatteluista

³ Webinaarilla tarkoitetaan verkossa tapahtuvaa seminaaria tai luentoa. Siihen osallistutaan etänä omilta päätelaitteilta maantieteestä riippumatta.

ja -vierailuista. Heidän konseptinsa ei kuitenkaan yleensä ole suoratoisto (livestriimaus), vaan he editoivat tallenteen ja jakavat sen sitten verkkoon. He tekevät kyllä myös suoratoistoja kunnan ammattilaiskuvauskalustolla. Kirjastokaista on esimerkiksi tallentanut Nuoren Voiman Liiton Prosak-iltoja, joita on järjestetty Kansallisteatterin Lava-klubilla. Prosak-illoissa kirjailijat lukevat omia tekstejään ja kertovat niiden taustoista. Haastattelija alustaa tapahtuman lyhyellä haastattelulla. (Nuoren Voima Liitto 2014.) Erilaiset videotallenteet, kuten lyhyet kirjailijahaastattelut, ovat tavallisia myös esimerkiksi kustantamoiden sivuilla ja YouTube-kanavissa.

Virtuaalisen tilan käytön kirjailijan ja yleisön kohtaamisessa voisi luokitella kolmeen tasoon. Ensinnäkin ovat etävierailut Skypen kautta, kuten Yhdysvalloissa kirjailijoiden itsensä markkinoimat ja järjestämät vierailut tai italkin kielenopetus. Niille ominaista on Skypen käyttö, vapaaehtoisuus ja tietynlainen harrastelijamaisuus. Toinen taso on koordinoitua etävierailua ja webinaareja, kuten Asiantuntijaverkoston toiminta. Näille on ominaista jonkin ostetun verkkokokousohjelman käyttö, oheismateriaalin jakaminen etävierailun ohessa ja mahdollisuus tallentamiseen. Yleisöjä voi myös olla monella tasolla ja monissa paikoissa. Kolmannella tasolla ovat ammattilaisvälineistöllä tehdyt livestriimaukset ja niistä muodostuneet nettitalenteet. Näitä ovat esimerkiksi Kirjastokaistan Prosak-iltojen kuvaaminen tai Scottish Book Trustin ja BBC:n yhteistuotantona syntynyt Authors Live -sarja. Kaikille näille kolmelle tasolle yhteistä on se, että yleisö laajenee yli maantieteellisten rajojen internetin kautta. Yleisöjen tasojakin on usein monta. On kenties liveyleisö kuvauspaikassa ja yleisöjä netissä, ja lisäksi ovat yleisöt jotka katsovat tallenteen myöhemmin.

2.5. Haasteet ja pohdinnan paikat

Virtuaalisuus ei ole ristiriidatonta. Tekniikka voidaan kokea pelottavana ja virtuaalisuuden voidaan kokea syövä elävää elämää ja livekohtaamisia. Internet on kaikille arkipäiväinen asia, mutta silti siihen liittyy monenlaisia uhkakuvia. Jos kaikki menee nettiin, mitä tapahtuu? Eikö tavallista kanssakäymistä kohta enää olekaan? Onko etävierailussa mitään järkeä? Lukukeskuksen henkilökunnan piirissäkin esiin nousi ajatuksia siitä, että kirjailijavierailun ideahan on elävä kirjailija, jonka lapset ja nuoret voivat tavata ja jutella kasvokkain hänen kanssaan. Lapset ja nuoret elävät muuten-

kin niin paljon virtuaalimaailmassa, että he ehkä kaipaavat ja tarvitsevat nimenomaan aitoa elävää tapaamista kirjailijan kanssa ja oikeaa kommunikaatiota. Myös osa kirjailijoista suhtautuu skeptisesti virtuaalisiin vierailuihin eivätkä ole halukkaita niitä tekemään.

Tärkeää ja samalla hyvin haastavaa onkin miettiä virtuaalisen vierailun vuorovaikutusta. Voiko sen saada toimimaan? Kuinka oppilaat saadaan mukaan vuoropuheluun virtuaalivierailulla olevan kirjailijan kanssa? Toimiiko tekniikka, entä äänentoisto? Kuuluuko ja näkykö hyvin? Onko kuvanlaatu riittävä? Saadaanko vierailu tarpeeksi kiinnostavaksi, että oppilaat jaksavat keskittyä virtuaalivieraaseen? Ettei luokassa ole vain puhuva pää, joka ei kiinnosta ketään? Esimerkiksi kirjailija Mika Wikström kertoo, että yläkoululaisia on usein vaikea haastaa dialogiin livevierailuillakin (Lukukeskus 2012). Miten voittaa oppilaiden arkuus etävierailulla?

Tekniikka ja sen toimivuus nousi esiin suurimpana haasteena Lukukeskuksen henkilökunnan haastatteluissa. Teknisen toteutuksen on oltava varma ja loppuun asti mietitty. Lukukeskuksessa mietitytti etukäteen muun muassa perehdytyksen mahdollinen vaikeus ja tekniikan pettäminen. Mietittiin myös mahdollista kirjailijoiden negatiivista suhtautumista tekniikkaan: Entä jos kirjailija ei edes halua kokeilla palvelua? Ja entä jos tekniikka pettää, miten se korvataan, kenen vastuulla se on? Lukukeskuksessa peräänkuulutettiin selviä ja konkreettisia sopimuksia palvelun ylläpidosta. Epäluotettavuus mietitytti myös. Toimiiko netti varmasti syrjäseuduilla? Myös eri tavat toteuttaa virtuaalivierailu nousi esiin: Onko se vain livestriimaus vai tallennetaanko vierailu? Pohdittiin myös yleisön läsnäolon herpaantumista, tuottaako se haasteita? Miten kirjailija voi reagoida siihen? Haittana voi olla myös se, että yleisö ei saa henkilökohtaista kosketusta esiintyjään ja vieras jää etäiseksi. Tekijänoikeuskysymysten ja sopimusten selvittäminen ovat olennainen osa palvelun suunnittelua. Minkälainen ja kennellä on tallentamisoikeus, mitkä ovat julkisen esittämisen säännöt? Ovatko piraattinauhoitukset ja niiden leviäminen netissä mahdollisia? Mikä on virtuaalivierailujen suhde nauhoitettaviin videoluentoisiin?

Kustannusrakenne on myös tärkeä pohdinnan paikka. Mikä on sopiva hinta verrattuna tavallisiin vierailuihin? Etävierailu on tilaajalle kuitenkin eri asia kuin livevierailu. Miten saisi tilaajat innostumaan virtuaalivierailuista? Vetäisivätkö ne? Lukukeskuk-

sessä mietitytti, että sekin olisi ikävää jos perinteiset vierailut eivät enää vetäisikään. Myös kirjailijat voisivat olla pahoillaan, jos palvelu syö perinteisiä vierailuja. Miten siis varmistaa, että koulut eivät tilaa vain virtuaalivierailuja ja että fyysiset vierailut säilyvät yhtä haluttuina? Pitäisikö palvelua tarjota vain tietyille kouluille tai kampanjaluonteisena? Lukukeskuksessa nousi esille myös pohjatyön tarpeellisuus. Kirjailijoiden sitouttaminen on hoidettava hyvin ja viestinnän on oltava avointa ja riittävää. Mitkä ovat Lukukeskuksen resurssit, miten paljon työtä palvelu vaatii? Onko vierailujen järjestäminen tuottajalle liian työlästä? Entä uhat? Onko Skypen omatoiminen käyttö uhka? Voisivatko kirjailijat alkaa tehdä omia Skype-vierailuja, kuten esimerkiksi USA:ssa? Onko järkevää tehdä palvelua, jonka kirjailija voi toteuttaa itsekin?

Haasteita on tärkeä pohtia etukäteen ja tiedostaa ne, mutta todellisuudessa mitään ei voi tietää ennen kuin kokeilee. Vain pilotoinnin kautta voitiin saada tietoa siitä, ovatko virtuaaliset kirjailijavierailut toimivia ja järkeviä.

3. HANKE: LUKUKESKUKSEN VIRTUAALISET KIRJAILIJAVIERAILUT

Kevään ja syksyn 2013 aikana tehtiin pohja- ja taustatyötä sille, että virtuaalisista kirjailijavierailuista voisi tulla hanke, jolle saataisiin rahoitus. Seuraava kuvio (Kuva 1) kuvaa suunnittelun ja toteutumisen aikajännettä ja hankkeen etenemistä.

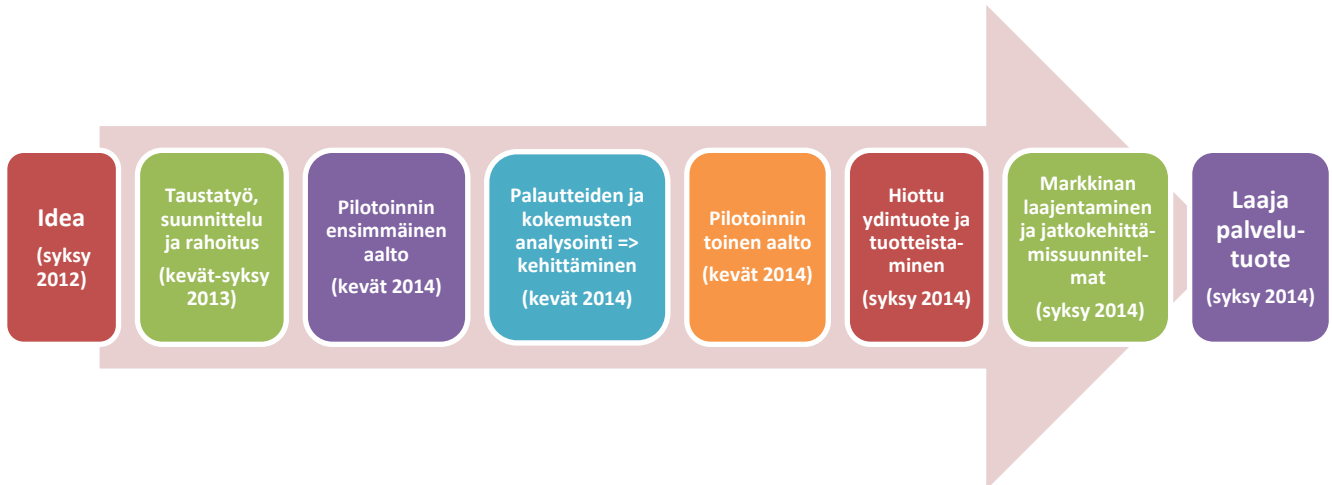

Kuva 1: Virtuaalisten kirjailijavierailujen suunnitteluprosessi

Ensimmäisen vaiheen työtä tehtiin oikeastaan riskillä, koska ei ollut varmuutta siitä, saataisiinko rahoitusta pilotointiin. Pilotointi olisi toki voitu tehdä pienellä taloudellisella

la panostuksella, jolloin tekniikkana olisi käytetty jotakin ilmaisohjelmaa ja pilottivierailujen määrä olisi ollut hyvin pieni. Kirjailijoiden palkkiot⁴ olisi kuitenkin pitänyt jollain tavoin kustantaa. Ensimmäistä vaihetta tein siis vain opinnäytetyöni mielessä ja sitä varten. Kun Lukukeskus kiinnostui ideasta isommin, aloimme yhteistyössä miettiä idealle laajempaa volyymia ja sitä mahdollisena Lukukeskuksen hankkeena. Tehtiin laaja markkinakartoitus ja käytiin yhteistyöneuvotteluja rahoituksen hakemista varten. Virtuaalisista kirjailijavierailuista tuli Lukukeskuksen hanke vuodenvaihteessa 2013–2014 (vaihe 2.), kun rahoitus varmistui. Rahoitusta käsittelen tarkemmin seuraavassa luvussa 3.1.

Alla oleva kuvio (Kuva 2) esittää hankkeen etenemisen tarkemmin. Pilotointi jakautui kahteen osaan, ensimmäiseen ja toiseen aaltoon. Niiden välillä kerättiin ensimmäisen pilottiaallon palaute ja analysoitiin se. Toimintaa kehitettiin sen mukaan. Pilotoinnin toisen aallon jälkeen Lukukeskuksella oli virtuaalisten kirjailijavierailujen hiottu ydintuote. Tämän jälkeen oli aika tuotteistaa ja jatkokehittää sitä eteenpäin. Jatkokehittämissuunnitelmien kautta edettiin hankkeen viimeiseen osioon eli laajaan palvelutuotteeseen. Opinnäytetyöni osalta käsittelen vierailuja lokakuun 2014 loppuun asti.

Kuva 2: Virtuaalisten kirjailijavierailujen kehittämistyön kaari

Aikajänne kehittämistyön kaaressa on noin kaksi vuotta. Idea tuli loppuvuodesta 2012 ja taustatyötä tehtiin pikku hiljaa vuoden 2013 ajan. Pilotointi sijoittui keväälle 2014 ja jatkokehittäminen jatkui ja laaja palvelutuote syntyi syksyllä 2014.

⁴ Lukukeskuksen periaatteisiin kuuluu, että kirjailijoille maksetaan esiintymisistä kohtuullinen palkkio. Lukukeskuksen kirjailijavierailujen ohjehinnasto löytyy liitteestä 8.

3.1. Pilotoinnin pääyhteistyökumppani ja rahoitus

Suunnittelu- ja taustoituvaiheessa virtuaalisten kirjailijavierailujen ideasta oli kerrottu Lukukeskuksen läheisille yhteistyökumppaneille. Samalla kartoitettiin markkinoita ja erilaisia yhteistyön mahdollisuuksia. Kartoitus perustui yhteistyötapaamisiin syksyllä 2013, joissa mukana oli Lukukeskuksen vs. toiminnanjohtaja Tomi Purovaara. Yhteistyökeskustelujen kautta selvitettiin, saisimmeko pilotointiin nopeallakin aikataululla yhteistyökumppanin ja olisiko mahdollista hakea rahoitusta yhdessä. Kuvaan yhteistyökumppaneiden tapaamisia ja niiden antia tarkemmin luvussa 4. Tässä luvussa keskityn pilotointiin ja sen pääyhteistyökumppaniin.

Lukukeskus oli aiemmin tehnyt yhteistyötä Lukuinto-ohjelman kanssa, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama kolmevuotinen (2012–2015) monilukutaitoa edistävä hanke. Lukuintoa hallinnoi Oulun yliopiston humanistinen ja kasvatustieteiden tiedekunta. (Lukuinto 2014.) Lukuinnon kanssa keskusteltiin virtuaalisista vierailuista ja he olivat omalla tahollaan miettineet samanlaista palvelua. Heillä ei kuitenkaan ollut resursseja toteuttaa vierailuja yksin. Yhteistyö virtuaalisten vierailujen pilotoinnissa syntyi siis molempien osapuolten, sekä Lukuinnon että Lukukeskuksen, tarpeesta. Sovimme marras-joulukuussa 2013, että Lukukeskus ja Lukuinto toteuttavat yhteistyössä keväällä 2014 virtuaalisten kirjailijavierailujen pilottivierailut. Lukukeskus tarjoaa tekniikan ja järjestelyt, Lukuinto tarjoaa yleisöt ja kustantaa kirjailijoiden palkkiot. Lukukeskuksen pääkohderyhmää lukemisen edistämistyössä ovat lapset ja nuoret, ja virtuaalivierailujen pilotointi haluttiin kohdistaa tälle kohderyhmälle. Lukuinto-ohjelman piirissä on ala- ja yläkoululaisia, joten senkin takia Lukuinto oli sopiva yhteistyökumppani. Lukuinnon yhteisöt koostuvat 33 kirjasto-kouluparista ympäri Suomen ja heidänkin haasteenaan ovat pitkät välimatkat ja niistä koostuvat kustannukset sekä eriarvoisuus. Virtuaalisten kirjailijavierailujen pilottiin Lukuinnon yhteisöistä lähtivät mukaan Ikaalinen, Turku, Kirkkonummi, Lohja ja Rovaniemi (ja Lukuinnon ulkopuolelta Helsingin Herttoniemi).

Hankkeen ensimmäinen rahoitus tuli AVEKilta.⁵ Se oli CreaDemo-apuraha konseptin suunnitteluun (AVEK 2013) ja myönnettiin marraskuussa 2013. Tällä apurahalla turvattiin tuottajan palkkaaminen hankkeeseen 1,5 kuukauden ajaksi. Kun AVEKin apurahapäätös tuli, päätettiin hankkia lisenssi tekniseen toteutukseen. Ammattimaisen verkkokokousjärjestelmän kautta saataisiin paljon hyödyllisiä toimintoja ja muun muassa tallennusmahdollisuus, jotka koettiin tärkeäksi toiminnoksi tulevaisuudessa. Koettiin, että teknisen toteutuksen olisi oltava hyvä, laadukas ja toimiva, etteivät tekniset puutteet syö virtuaalisten kirjailijavierailujen ideaa. Joulukuussa 2013 varmistui rahoitus tuottajan palkkakuulle vuoden 2014 ajaksi, kun tuli päätös opetus ja kulttuuriministeriön apurahasta. Apuraha oli kohdistettu nuorten taiteilijoiden, kulttuurin ja luovi- en alojen ammattilaisten työllistämiseen ja apuraha oli varattu vuoden 2013 lisätalou- sarviosta. Määrärahan tavoitteena oli työllistää taiteen, kulttuurin ja muiden luovien alojen nuoria ammattilaisia esimerkiksi tuottaja-, manageri-, ja agenttitoiminnan, kult- tuurin matkailullisen tuotteistamisen sekä työorganisaatioille suunnattujen tuotteiden ja palveluiden kehittämisen keinoin. Apurahan tavoitteena oli parantaa taiteen ja kult- tuurin alojen yhdistysten ja yritysten mahdollisuuksia työllistää nuoria henkilöitä siten, että työllistäminen vahvistaa myös organisaatioiden omaa kehittymistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013.) Lukuinto-ohjelma maksoi pilottikirjailijoiden vierailupalkkiot sovitun hinnaston mukaisesti sekä rahoitti pienellä osuudella verkkokokousjärjestel- mä-lisenssin hankintaa. Hankkeen kulut koostuivat siis verkkokokouslisenssin vuosi- maksusta, tuottajan palkkakuusta sivukuluineen sekä pienestä määrästä muita kulu- ja. Myöhemmin Lukukeskus sai apuraha ruotsinkielisten virtuaalivierailujen kiertu- eelle Svenska kulturfondenilta (5000e) ja lasten- ja nuorisokoteihin tehtäviin vierailui- hin Alfred Kordelinin säätiöltä (5000e).

Hankkeen suunnittelua tehtiin jo ennen ensimmäisenkään rahoituksen varmistumista. Pilotointi aiottiin toteuttaa jossain muodossa joka tapauksessa. Takaporttina rahoi- tuksen kariutumisen varalle oli se, että pilotti voitaisiin toteuttaa kevyesti jollakin il- maisohjelmalla ja pienellä pilottimäärällä.

⁵ AVEK on audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus. AVEK tukee tekijänoikeusvaroilla kotimaista audiovisuaalista kulttuuria. AVEKin tuella syntyy uusia dokumenttielokuvia, animaatioita ja lyhytelokuvia sekä mediatai- detta. (AVEK 2014.)

3.2. Kokeilemalla liikkeelle – ensimmäisen aallon pilotit

Virtuaalisten kirjailijavierailujen pilotoinnin kautta oli tavoitteena kerätä kokemuksia siitä, toimivatko virtuaaliset vierailut, minkälaista niitä on järjestää, miten ne koetaan ja voisivatko ne olla apuna lukemisen edistämistyössä. Pilottivierailujen yleisökoonpanot erosivat tarkoituksella toisistaan, koska ideana oli, että varioivan pilotin kautta saataisiin monipuolinen ja kattava kuva palvelun toimivuudesta muun muassa erilaisissa yleisökoonpanoissa. Palaute kerättiin kaikilta osapuolilta (kirjailija, koulu, kirjasto, oppilaat, opettajat) verkkokyselytyökalu SurveyMonkeyhin laaditun kyselylomakkeen avulla (Liitteet 6 ja 7). Pyrimme sitouttamaan eri osapuolet palautteen antamiseen.

Ensimmäisen aallon pilottivierailut levittäytyivät kuudelle paikkakunnalle ympäri Suomen (Liite 4). Pilotoinnin pääyhteistyökumppani Lukuinto viesti pilottihankkeesta yhteisöilleen ja sitä kautta löytyi viisi innokasta pilottiyleisöä. Lukukeskus sopi lisäksi itse pilottivierailun Herttoniemen yhteiskouluun. Yhdeltä paikkakunnalta mukana oli 1-8 koulua ja kirjastoja. Pilottiyleisöt olivat ala- ja yläkoululaisia sekä opettajia ja kirjaston henkilökuntaa. Ensimmäisen aallon yhdeksästä pilotista yksi oli ruotsinkielinen. Yleisömäärät vaihtelivat kahdestakymmenestä kolmeensataannekymmeneen henkeen. Vierailun toteutuksessa yksi koulu tai luokka oli aina suorassa kamera-mikrofoniyhteydessä kirjailijaan päin. Jos mukana oli muita luokkia, kouluja tai kirjastoja, he näkivät ja kuulivat sekä kirjailijan että kamera-mikrofoniyhteydessä olevan yleisön. He pystyivät kysymään ja kommentoimaan kirjailijalle ja muille yleisöille chatin kautta.

Kun pilottiyleisöt olivat selvillä, heiltä kysyttiin kirjailijavierastoivetta. Osa kirjailijoista kieltäytyi. Pilotoinnissa mukana olivat Eppu Nuotio, Salla Simukka, Kaj Korkea-aho, Seita Vuorela, Siri Kolu, Tuula Kallioniemi ja Aleksis Delikouras. Eppu Nuotio teki ensimmäisen aallon aikana kolme pilottivierailua, muut kirjailijat tekivät yhden. Eppu Nuotio teki vierailut Berliinistä käsin, muut kirjailijat olivat Suomessa.

3.3. Tekninen toteutus, perehdytys ja ohjeistus

Virtuaalisten kirjailijavierailujen tekniseksi alustaksi valittiin Adobe Connect –verkkokokousjärjestelmä. Ilmaisalustat rajoutuivat nopeasti pois, koska useat koulut ilmoittivat, että he eivät saa asentaa ilmaisohjelmia koulujen koneille. Ilmaisohjelmat myös koettiin sekä Lukukeskuksen että yhteistyökumppani Lukuinnon piirissä epävarmana ja heppoisena ratkaisuna ammattimaiseen palveluun. Päätettiin, että virtuaalivierailupalvelu tehtäisiin jollakin verkkokokousjärjestelmällä, joka mahdollistaisi palvelun kehittämisen eri tarpeisiin.

Tutustuin erilaisiin verkkokokousjärjestelmiin muun muassa internetissä saatavissa olevien selvitysten ja ohjeistusten avulla (ks. esim. Ilonalt 2013, EKO 2014). Latasin muutaman trial-version ja kokeilin järjestelmiä. Adobe Connect -verkkokokousjärjestelmä oli laajalti käytetty muun muassa erilaisissa etäopetuksissa ja se oli selvityksissä sijoittunut kärkisijoille. Tutustuin Adobe Connectiin trial-version kautta ja olin yhteydessä lisenssin jälleenmyyjään Ilonalt-yritykseen. Osallistuin Ilonalt:n avoimiin webinaareihin, joissa tutustuttiin Adobe Connectin käyttöön. Sain heiltä myös erillisiä opastuksia ja webinaareja. Koska minulla ei ollut aiempaa kokemusta verkkokokousjärjestelmistä, oli haaste vertailla eri järjestelmiä ja löytää Lukukeskuksen käyttöön sopivin vaihtoehto. Toisaalta pilotoinnin kautta saataisiin arvokasta kokemusta myös järjestelmän toimivuudesta Lukukeskuksen käytössä, ja sen jälkeen olisi aika arvioida kriittisesti järjestelmän sopivuus.

Adobe Connect on verkkokokousjärjestelmä, joka toimii internetissä. Se on internetin kattavuusalueella käytettävissä missä vain. Ohjelmistolisenssi hankittiin vuoden ajaksi Lukukeskukselle marraskuussa 2013. Aloitin ohjelmistoon perehtymisen toden teolla silloin. Olin aiemmin toki kokeillut trial-versiota ja osallistunut webinaareihin, mutta otin syvemmin ohjelmiston haltuun marras-joulukuussa 2013. Siinä oli haastetta, mutta onnekseni Ilonalt:n tukihenkilö oli hyvin tavoitettavissa sekä puhelimitse, sähköpostitse että Adobe Connectin kautta. Hän avusti auliisti kaikissa pulmissa. Haasteena oli myös se, että minun oli perehdytettävä kirjailijat ja yleisöt järjestelmään sen jälkeen, kun itse olin ottanut sen haltuun. Järjestelmä oli tunnettava perusteellisesti.

Laadin sekä kirjailijoille että yleisöille ohjeet järjestelmän käyttöön. Päivitin niitä useaan otteeseen ja lisäsin kuvamateriaalia selventämään ohjeita (Liitteet 2 ja 3). Pilottiin osallistuvien kirjailijoiden kanssa perehdytys ja ohjelmiston kokeilu aloitettiin joulukuussa 2013. Perehdytys jatkui tammikuussa 2014. Kirjailijoiden kanssa kokeilimme ohjelmaa ennen ensimmäistä vierailua yhdestä kolmeen kertaan, ja kirjailijoilta meni aikaa tähän perehdytykseen viidestätoista minuutista tuntiin. Myös pilottiyleisöjen kanssa, paria poikkeusta lukuun ottamatta, kokeilimme yhteyttä ennen vierailua. Kouluilta tähän meni aikaa 10–15 minuuttia. Koordinoin perehdytystä ja ohjeistin ohjelmiston käytössä. Säädin virtuaalihuoneessa vierailukohtaiset asetukset kohdilleen.

Kirjailijat pohtivat virtuaalista esiintymistä ennakkoon ja kysyivät neuvoja siihen. Olin kerännyt vinkkejä internetistä eri palveluista ja koonnut ne ohjeistuksen oheen vinkki-listaksi. Verkkoesiintymisiä ei ole vielä juurikaan tutkittu tai analysoitu. Yksi kiinnostava webinaaritallenne verkkovuorovaikutuksesta löytyi kyllä (Roos & Tuovinen 2014). Verkkoesiintymisen ohjeistus tai neuvonta oli haastavaa, koska itselläni ei ollut siitä kokemusta ja muutenkin tietoa oli saatavilla hyvin vähän. Verkkoesiintymistä pilotoitiin tavallaan myös ja kirjailijat etsivät oikeaa ja sopivaa tapaa olla webkameran edessä ja esiintyä etäyleisölle.

3.4. Pilottivierailun prosessi

Tein pilottivierailuille jokaiselle kirjailijalle oman huoneen Adobe Connect -järjestelmään. Liitin huoneeseen kirjojen kansikuvia ja kirjailijan itse toivomaa kuvamateriaalia, muun muassa kirjailijan itse ottamia valokuvia. Muutama kirjailija halusi näyttää myös omaa videomateriaalia YouTubesta, joten upotin videoikkunan huoneeseen. Vierailun kulusta ja muun muassa siitä, mihin kirjoihin tai teemoihin vierailulla keskityttiin, sovittiin etukäteen koulun ja kirjailijan kesken.

Tapasimme kirjailijan kanssa virtuaalihuoneessa noin 20 minuuttia ennen vierailun alkua. Säädin kaikki kuntoon ja kokeilimme yhdessä että kaikki toimi. Noin 10 minuuttia ennen vierailun alkua kamera- ja mikrofoniyhteydessä oleva yleisö saapui huoneeseen. Heidän saapumistaan koordinoi opettaja, jonka sähköpostiin olin lähettänyt linkin huoneeseen. Linkin kautta sisään kirjautumalla pääsi suoraan huoneeseen.

Ohjeistin koulua laittamaan oman kameran ja mikrofonin päälle ja katsoimme yhdessä, että kaikki oli kunnossa. Mukaan tuli mahdollisesti vielä seuraavia ryhmiä ilman kamera- ja mikrofonyhteyttä. Heille vierailu avautui suoraan linkistä heidän kirjautuessa ryhmänsä nimellä järjestelmään ja minun päästäessä heidät sisään. Heitä ei juuri tarvinnut ohjeistaa.

Ensimmäisen aallon yhdeksän pilottivierailua toteutettiin aikavälillä 9.1.–18.2.2014. Yleisöä näillä vierailuilla oli yhteensä lähes 1300 henkeä. Koonti pilottivierailuista on taulukkona liitteenä (Liite 4). Lukukeskus ja Lukuinto esittelivät yhdessä virtuaalisia kirjailijavierailuja Educa-messuilla tammikuussa 2014. Ohjelma toteutettiin Opettajan olohuone -lavalla ja Kirjastokaista kuvasi sen. Tallenne löytyy osoitteesta: <http://vimeo.com/85144014>.

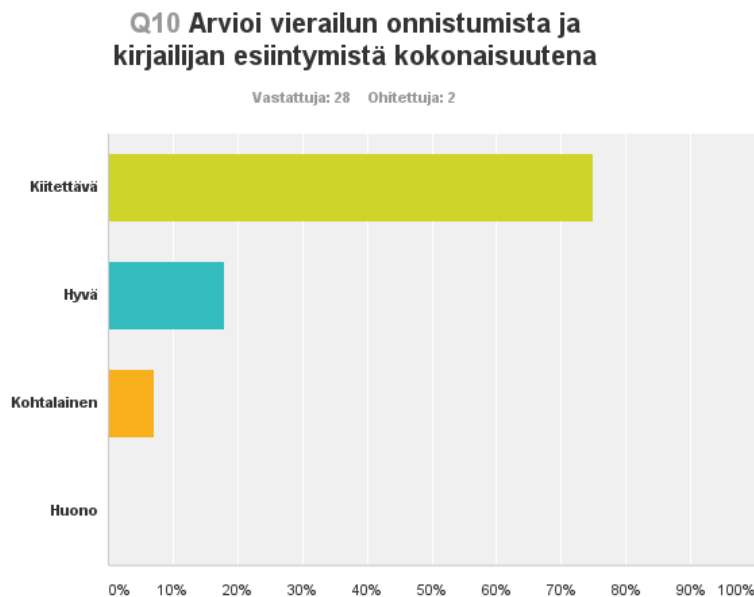
3.5. Palaute ja pilottien arviointi

Pilottivierailuista kerättiin palaute SurveyMonkey-kyselytyökalun avulla. Laadin omat kyselyt yleisöille ja kirjailijoille (Liite 6 ja 7). Kyselyt käännettiin myös ruotsiksi. Oppilaille laadittiin oma kysely, joka lähetettiin opettajalle. Opettaja sai päättää, kuinka oppilaiden kysely oli paras toteuttaa. Yleensä opettaja kokosi oppilaiden palautteen oman palautteensa oheen. SurveyMonkeyhin yleisön palautteita saatiin 30 kappaletta. Lisäksi saimme runsaasti sähköpostikommentteja. Kolme kirjailijaa vastasi SurveyMonkeyn sähköiseen lomakkeeseen, ja lisäksi kaksi kirjailijaa käsitteli vierailua blogissaan. Lisäksi sähköpostitse, tekstiviestein ja puhelinkeskusteluihin saimme palautetta joka kirjailijalta. Oppilailta saimme kootusti kolmen ryhmän palautteet. Aina-kin kaksi koulua tai kirjastoa kirjoitti blogeihinsa virtuaalivierailusta.

Tarkoituksena oli, että palautetta saataisiin mahdollisimman runsaasti ja toiveena oli, että kyselyä levitetäisiin kaikille vierailua seuranneille. Kyselyn tuloksia analysoidessa pääpaino onkin hyvä pitää avoimissa vastauksissa. Avoimista vastauksista käy ilmi, mihin vierailuun vastaus liittyy ja mistä mahdollisista ongelmista on kyse. Esimerkiksi kahdella ensimmäisellä vierailulla oli teknisiä ongelmia, jotka häiritsivät vierailua. Vierailuja kuitenkin kehitettiin vierailu vierailulta, ja tekninen toimivuuskin parani huomattavasti. Palautteet analysoitiin jokaisen vierailun jälkeen ja toteutusta

muutettiin tarpeen mukaan. Olin itse jokaisella vierailulla mukana ja näin mitä voisi tehdä paremmin.

Yleisöstä 75 % vastanneista oli sitä mieltä, että vierailu sujui kokonaisuutena kiitettävästi. Hyväksi vierailun arvioi 17,9 % ja kohtalaiseksi 7,15 % vastanneista. Huonoksi vierailua ei arvioinut kukaan.

Kuva 3: Virtuaalisen kirjailijavierailun onnistuminen yleisön mielestä

Haasteita aiheutti käytännössä ainoastaan tekniikka. Monet teknisistä haasteista saatiin korjattua heti seuraavaan vierailuun, kun ohjelmisto tuli tutuksi ja parhaat toimintatavat muotoutuivat pikku hiljaa. Vastaan tuli myös haasteita, joita ei voitu enakkoon tietää, eikä toisaalta myöskään korjata. Seuraavassa ote palautteista:

Tekniikassa oli pientä ongelmaa kirjaston päässä, kun ääni katkeili säännöllisin väliajoin.

Verkkoyhteys katkesi kirjaston päässä, eikä syy ole selvinnyt vieläkään. Ison talon tiedonkulun ongelmat, kun eri ihmiset hoitavat infraa, eri sisältöjä...

Internetin toimivuus on virtuaalivierailuilla välttämätöntä, mutta sen toimivuus ei voi olla koskaan täysin varmaa. Yhteyksissä voi tulla kaikenlaista yllättävää vastaan.

Kuvayhteys meidän koululta oli huono. Jälkeenpäin selvisi, että nettiyhteys oli ruuhkautunut... oli jouduttu rajoittamaan kaistaa.

Virtuaalisen maailman kanssa on vain siedettävä epävarmuutta ja ainakin pilottivierailuissa kaikki sen ymmärsivät - toki tekniset ääni- ja kuvaongelmat veivät luonnollisesti vierailun nautittavuutta ja olivat harmillisia.

Vierailunäkymässä oli aluksi myös korjattavaa. Yleisöt toivoivat, että kirjailijan kuva näkyisi isompana ja että chatin kysymystulvaa rajoitettaisiin. Näitä seikkoja kehitettiin. Joillakin vierailuilla kirjailija ei osallistanut oppilaita niin paljon kuin olisi toivottu. Virtuaalivierailulla tärkeäksi seikaksi nousee yleisön osallistaminen ja vuoropuhelu. Muuten yleisön ote helposti herpaantuu ja kiinnostus lopahtaa.

Vuorovaikutus toimi paremmin kuin olisi etukäteen ajatellut. Oppilaat rohkenivat tulla tietokoneen ääreen tekemään kysymyksiä kirjailijalle.

Ääniongelmia tuli myös vastaan. Mikrofonien toimivuus ja laatu puolin ja toisin vaihtelivat, mutta niidenkin säädöt saatiin pilottien aikana kuntoon. Vastuu mikrofonien toimivuudesta on yleisöllä ja kirjailijalla. Tuottaja voi säätää järjestelmässä kaiken kohdalleen ja auttaa muutenkin parhaansa mukaan, mutta mikrofonin toimivuudesta vastaa sen käyttäjä.

Varmuus vierailun järjestämisestä ja luottaminen tekniikkaan ja sen toimivuuteen kasvoivat vierailujen myötä. Myös kirjailijat miettivät vierailujen jälkeen, mitä seuraavalla vierailulla voisi tehdä eri tavalla, miten vierailua voisi kehittää ja mitä voisi omalla vierailulla hyödyntää. Palaute oli kaiken kaikkiaan hyvin positiivista:

Tykkäsimme kovasti vierailusta, jopa ne jotka eivät lue, olivat innolla mukana.

Olipa antoisaa! Oppilaat keskittyivät todella hyvin ja olivat kiinnostuneita niin kirjailijasta kuin tällaisesta uudesta tekniikasta saada kysellä kirjailijalta asioita.

Loistava äidinkielen innoittaja ja lukemiseen houkuttava keino. Tällaista täytyy saada lisää.

Palautteissa myös kerrottiin virtuaalisen vierailun lisänneen kiinnostusta kirjailijaan niin paljon, että ryhmät ajattelivat tilata vierailijan myös livevieraaksi. Virtuaalivierailu toimi näin ollen pontimena livevierailun tilaamiselle.

Myös kirjailijat pitivät vierailuista:

Tunnelmaltaan, intensiteetiltään ja kestoltaan kertakaikkisen mainio vierailu!
Kokonaisuus tuntui yllättävänkin mielekkäältä ja toimivalta.
Mukavasti toimi vuoropuhelu, jopa paremmin kuin livetilanteessa!
Sehän toimi hyvin – näitä lisää!

Kirjailijoiden puolelta negatiivista palautetta ei tullut. He näkivät kehitettävää jatkoa ajatellen, mutta muuten kaikki suhtautuivat vierailuihin innolla.

Kaikki pilotissa mukana olleet kirjailijat ovat tehneet runsaasti livevierailuja, joten heillä on vankka kokemus kirjailijavierailuista. Jokainen kirjailija toi vierailuun juuri omanlaisiaan asioita, korosti sitä mitä itse halusi tai koki parhaaksi. Myös virtuaalivierailu on täysin kirjailijan näköinen – aivan kuten tavallinenkin livevierailu.

Virtuaalinen vierailu nähtiin palautteiden perusteella erilaiseksi konseptiksi tavallisen vierailun rinnalla eikä sitä juuri verrattu livevierailuun. Virtuaalivierailun hyvät puolet syntyvät tekniikan luomista mahdollisuuksista. Laaja ryhmä näkee vierailijan hyvin, kun kuva heijastetaan isolle screenille ja vuorovaikutus toimii yllättävän henkilökohtaisella tasolla webkameran kautta. Kirjailija on esimerkiksi kameran eteen tulevalle kysyjälle läsnä juuri hänelle ja juuri siinä hetkessä – kameran ja mikrofonin kautta. Salla Simukka (2014) kirjoittaa blogissaan:

Koin, että tällainen interaktiivisuus oli varsinkin virtuaalivierailussa äärimmäisen tärkeää. En ollut luokalle vain ennalta tuntematon, puhuva pää. Oppilaat saivat vastauksia juuri heidän kysymyksiinsä. Olin läsnä 45 minuuttia juuri heille, vaikka istuinkin omassa kodissani, tietokoneeni äärellä.

Virtuaalinen vierailu koettiin nimenomaan erilaiseksi vierailumuodoksi, eikä sen ajateltu korvaavan tai uhkaavan tavallista vierailua. Tekniikka mahdollistaa erilaisia asi-

oita ja erilaisia kohtaamisia – miksi olla hyödyntämättä niitä lukemisen edistämistyössä?

3.6. Sopimukset ja tekijänoikeudelliset kysymykset

Virtuaalisten vierailujen piloteille laadittiin sopimustekstit livevierailujen mallin pohjalta. Sopimus käytettiin tarkistettavana Suomen Kirjailijaliiton sekä Sanaston lakimiehillä. Sopimusta muokattiin hankkeen edetessä, kun uusia kysymyksiä tuli eteen. Pilotoinnin jälkeen sopimus tarkistettiin vielä kertaalleen uudelleen ja päivitettiin tarpeita vastaavaksi. Materiaalit, joita vierailuilla näytetään tai esitetään, pitää olla tekijänoikeudellisesti vapaita. Yleensä kyseessä on kirjailijan omat aineistot, joiden tekijänoikeus on hänellä. Tällöin mitään ongelmaa ei synny. Tekijänoikeusasiat on hyvä tiedostaa ja ottaa huomioon jatkossakin. Sopimustekstiin kuuluvat selvitykset vierailun peruutusturvasta, palvelumaksusta ja tallentamisesta.

Yksi suuri asia, joka aiheutti päänvaivaa ja pohdintaa useaan otteeseen, oli vierailujen tallentaminen. Mikä on tallenteiden funktio, voisivatko ne levitä luvatta netissä, mihin niitä tulnaisiin käyttämään? Pilottivierailuista tallennettiin kolme kappaletta. Pilotoinnin jälkeen päädyttiin ratkaisuun, että kirjailijan ja tilaajan luvalla Lukukeskus tallentaa kaikki vierailut. Tallenteiden oikeudet ovat Lukukeskuksella ja Lukukeskus voi käyttää osia tallenteista virtuaalisten kirjailijavierailujen viestintään ja markkinointiin sekä tutkimuskäyttöön. Muusta mahdollisesta käytöstä sovitaan osapuolten kanssa erikseen. Lukukeskus ei koe järkevänä jakaa kokonaisia tallennettuja vierailuja esimerkiksi internetissä. Lyhyiden klippien jakaminen sen sijaan ruokkii vierailujen tilaamista ja antaa informatiivisen kuvan vierailun kulusta. Esimerkiksi EduCloudiin on ajateltu lisättävän tallennepätkiä vapaasti katsottavaksi. Monet seikat puhuvat tallentamisen järkevyydestä. Vierailujen tallentaminen on arvokasta dokumentaatiota. Tallenteiden käyttö esimerkiksi tutkimukseen voi tulevaisuudessa olla kiinnostava mahdollisuus. Harvoja livevierailuja on tallennettu, mutta tutkimusta kirjailijavierailuista kaivataan. Tallenteet ja palautteet niistä voivat toimia erinomaisena aineistona tutkimukselle.

3.7. Hinnoittelu

Pilotoinnin yhteistyökumppanin Lukuinto-ohjelman kanssa sovittiin yhteisesti hinnoittelukäytännöstä pilotointivaiheessa. Pohjana hinnoittelulle toimi Lukukeskuksen hallituksen päättämät tavallisten kirjailijavierailujen palkkioiden ohjehinnat. Lukukeskuksen ohjehinnoittelu kirjailijavierailuille on esitetty liitteessä 8. Pilotoinnissa noudatettiin kirjailijanpalkkioissa seuraavaa hinnoittelua:

- 45 min, vierailu välitetään yhteen kouluun 200e
- 45 min, vierailu välitetään useaan kouluun/kirjastoon 350e

Pilottien jälkeen hinnoittelua pohdittiin uudelleen. Virtuaalisten vierailujen hinnoittelussa kohdataan monia uusia ja haastavia seikkoja. Kirjailija voi tehdä vierailun kotoaan käsin matkustamatta mihinkään. Kirjailijan aikaa ja energiaa ei siis kulu matkustamiseen, vaan vierailulla on tarkasti määritelty kesto eikä sen lisäksi aikaa kulu muuhun. Ja toisaalta taas virtuaalisella vierailulla yleisömäärä on usein suuri ja maantieteellisesti laajalle levittänyt. Mikä on siis kirjailijan tunnin vierailupalkkion suhde yleisömäärään? Näitä kaikkia seikkoja pohdittiin monelta kantilta katsottuna, ja kysyttiin sekä kirjailijan että yleisön näkökantaa hinnoitteluun osana palautekyselyä. Hinnoittelusta päätti Lukukeskuksen hallitus.

Lukukeskukselle virtuaalisen vierailun mahdollistaman teknisen järjestelmän lisenssi maksaa myös ja tuottajan työaikaa menee vierailuihin enemmän kuin tavallisten vierailujen järjestämiseen. Virtuaalivierailu vaatineekin jatkossakin tuottajan ainakin osittaista läsnäoloa vierailu aikana. Lukukeskuksen palvelumaksua nostettiin virtuaalivierailujen osalta tämän vuoksi hieman. Tavallisissa vierailuissa Lukukeskuksen palvelumaksu on viisikymmentä euroa, joka kattaa esiintymisestä neuvottelemisen, sopimuksen tekemisen, kirjailijan sosiaaliturvamaksun ja tilaajan laskuttamisen yhdellä laskulla. Virtuaalisten vierailujen piloteissa palvelumaksu yhteistyökumppani Lukuinnolle oli kaksikymmentäviisi euroa. Pilotoinnin jälkeen virtuaalisen vierailun palvelumaksuksi päätettiin seitsemänkymmentäviisi euroa.

Lukukeskuksen hallituksen päättämät virtuaalisten kirjailijavierailujen ohjepalkkiot pilotointivaiheen jälkeen ovat:

- 45 min, max 100 oppilasta/henkeä 250e
- 45 min, max 250 oppilasta/henkeä 300e
- 45 min, max 500 oppilasta/henkeä 350e

Vierailu voidaan siis välittää useaan paikkaan yhtä aikaa, eli esimerkiksi 500 hengen vierailulla voi olla mukana ryhmiä eri kouluista ja kirjastoista. Kustannukset voidaan tällöin jakaa mukana olevien ryhmien kesken. Vierailuun voi esimerkiksi osallistua koko koulun oppilaat omista luokistaan käsin, tai luokkia eri kouluista. Livevierailujen palkkiot lähtevät myös 250 eurosta ylöspäin, joten virtuaalivierailujen hinnoittelu perustuu livevierailujen hinnoitteluun. Virtuaalivierailujen hinnoittelussa on otettava huomioon myös tilaajan näkökulma, ja jatkossa pohdittava myös, mikä on tilaajalle sopiva hinta vierailusta.

3.8. Toisen aallon pilottivierailut

Virtuaalisia kirjailijavierailuja kokeiltiin ja kehitettiin kahden pilottiaallon kautta. Toinen aalto sijoittui huhti-toukokuulle 2014. Toisessa aallossa tehtiin kuusi lisäpilottia. Toisen aallon vierailuissa yleisön laajuutta lisättiin ja mukaan tuli kolme kirjailijaa lisää. He olivat Sari Peltoniemi, Terhi Rannela ja Anna Gullichsen. Toisessa aallossa tehtiin esimerkiksi laajasti ympäri Suomen levittäytynyt ja yli neljänsadan henkilön tavoittanut vierailu yhteistyössä Etäopetuksen koordinoitihanke EKO:n kanssa. Etäkoulu Kulkurin kanssa toteutettiin taas ympäri maailman levittäytynyt vierailu. Toisen aallon pilottivierailut tavoittivat lähes tuhat henkeä. Taulukko toisen aallon vierailuista on liitteessä 4.

4. KEHITETÄÄN, KEHITETÄÄN – PALVELUN JATKOKEHITTÄMINEN

Koska hanke sai AVEKin pilotointirahoituksen (5000e) jälkeen laajemman rahoituksen tuottajan palkkakuluihin opetus- ja kulttuuriministeriöltä vuodeksi 2014, oli selvää, että vuoden aikana palvelua on kehitettävä niin pitkälle kuin mahdollista. Monipuolinen kehittäminen voisi tuoda lisärahoitusta ja Lukukeskuksessa koettiin, että vuoden aikana olisi hyvä tehdä niin paljon hankkeen piirissä kuin vain pystyttäisiin. Uusi palvelu ei ole heti hitti, joten tarvittiin aktiivista otetta palvelun esilletuontiin ja tunnettavaksi tekemiseen eri puolilla. Jatkokehittäminen oli samalla ikään kuin viestimistä ja tiedottamista eri suuntiin. Suunnitteluvaiheen tapaamiset syksyllä 2013 toimivat jatkokehittämisen pohjana. Silloin kiinnostusta osoittaneet tahot olivat potentiaalisia yhteistyökumppaneita pilotoinnin jälkeen.

Jatkokehittämistä varten päätettiin järjestää kesäkuussa 2014 demotilaisuus, johon kutsuttiin laajalti mahdollisia yhteistyökumppaneita. Palvelu pyrittiin tässä vaiheessa mahdollisimman hyvin tuotteistamaan Lukukeskuksen tarpeisiin. Palvelun tuotteistamista käsittelemme tarkemmin seuraavassa luvussa.

4.1. Markkina haltuun – markkinakartoitus ja benchmarking

Vaikka jatkokehityssuunnitelmaa alettiin valmistella ja miettiä toden teolla vasta pilotoinnin jälkeen, oli pohjatyötä palvelun kehittämiseksi tehty jo ennen kuin pilotointi edes alkoi. Laajan markkinakartoituksen tekeminen ja yhteistyökeskustelujen käyminen oli välttämätöntä rahoituksen hakemista varten. Benchmarkkasimme myös laajalti sekä Suomessa että maailmalla toimivia samantyyllisiä palveluita. Oli tärkeää saada kokonaisvaltainen kuva kentästä ja miettiä sen pohjalta oman palvelun toteuttamismahdollisuuksia.

Virtuaalisten kirjailijavierailujen palvelu perustuu pitkälti nimenomaan markkinoiden kysynnälle ja asiakaslähtöisyyden ajatukselle. Asiakaslähtöisyyden keskiössä on Pirjo Vuokon (2005, 67) mukaan organisaation ja asiakkaan tarpeet, joista muodostuu tuote, toiminta tai palvelu. Tämä malli pätee erinomaisesti Lukukeskuksen virtuaali-

siin kirjailijavierailuihin. Organisaationa Lukukeskus on valtakunnallinen toimija, mutta valtakunnallisessa toiminnassa on haasteensa. On vaikea ulottaa toimintaa maantieteellisesti ja taloudellisesti tasa-arvoisesti. Asiakkaan, eli kirjailijavierailun yleisön ja tilaajan, näkökulmasta uudet ja helpot mahdollisuudet tavata kirjailija ja sitä kautta edistää lukemista ovat tervetulleita. Myös Lukukeskuksen toiminnan yksi tärkeä kulmakivi on ajatus, että mahdollisimman moni lapsi ja nuori tapaisi kouluaikanaan kirjailijan. Koska asiakaslähtöisyydessä liikkeelle lähdetään nimenomaan kohderyhmän tarpeista, markkinakartoitus oli ensimmäinen askel hanketta suunniteltaessa.

Hanke eteni vauhdilla, koska lähes ensimmäisestä kontaktoidusta tahosta, Lukuinto-ohjelmasta, tuli virtuaalisten kirjailijavierailujen pilotoinnin pääyhteistyökumppanimme. Sovimme nopealla aikataululla laajan pilottikimaran toteuttamisesta yhteistyössä vuoden 2014 aikana. Juttelimme palvelusta heti alkuvaiheessa myös kirjastoiden suuntaan ja he kiinnostuivat ideasta. Kirjastokaista, joka muun muassa tuottaa kaikille vapaata videomateriaalia nettiin, lupautui pilottivaiheen buffaajaksi omissa kanavissaan. Kävimme keskusteluja syksyllä 2013 muun muassa opettajien, kirjailijoiden, FILI:n (Finnish Literature Exchange), Suomi-koulujen, Suomi-seuran, Etäkoulu Kulkurin ja Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien kanssa. Monet tahot olivat kiinnostuneita virtuaalisista kirjailijavierailuista ja jokainen tapaaminen toi uusia puolia esiin palvelun käyttömahdollisuuksista ja vei ideointia ja suunnittelua eteenpäin. FILI:ssä (Finnish Literature Exchange) esimerkiksi vinkattiin ottamaan yhteyttä CIMO:on, joka edistää Suomen kielen opetusta maailman yliopistoissa. FILI:n ja Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien kautta palvelu tuli tietoon myös erilaisille kääntäjä-hankkeille.

Markkinakartoitus toteutettiin syksyllä 2013 henkilökohtaisten tapaamisten ja keskustelujen kautta. Markkinakartoitusta jatkettiin palvelun pilotoinnin ohella kesäkuun 2014 loppuun saakka. Tapasimme laajasti Lukukeskuksen yhteistyöverkostoa. Liitteenä on koontina kontaktoidut tahot sekä heidän kiinnostuksensa palvelua kohtaan (Liite 9).

4.2. Ytimen ympärillä – laajeneva palvelutuote

Virtuaalisten kirjailijavierailujen hankkeessa luotiin ensin ydintuote. Se oli virtuaalinen kirjailijavierailu Lukukeskuksen tarpeisiin ja yleisönä olivat oppilaat koulussa. Tarkoituksena oli, että tuote olisi mahdollisimman samanlainen prosessiltaan kuin Lukukeskuksen tavallisen kouluvierailun välittäminen. Virtuaalisen vaihtoehdon oli tarkoitus tulla tavallisen vierailun rinnalle, vaihtoehdoksi. Palvelulle annettiin nimi, joka noudatteli tavallisen kirjailijavierailun linjaa. Palvelulle määriteltiin kiinteä hinta.

Hankkeen edetessä tuli hyvin pian eteen se, että ydintuotteen ympärille luotaisiin laajennettuja ja räätälöityjä tuotteita. Kun virtuaaliset vierailut olivat pilotoitu, testattu ja konseptoitu kouluja varten, ne voitaisiin monistaa ja laajentaa moneen muuhunkin tarkoitukseen. Tuotteistamisen periaatteen mukaan toimintamallit monistuu hankkeesta toiseen (Parantainen 2008, 13). Tein myös aktiivisesti palvelun vaiheiden dokumentoimista, jotta tieto olisi helposti siirrettävissä ja omaksuttavissa kenelle vain. Tässä vaiheessahan olin ainoa työntekijä hankkeessa ja siis ainoa, joka osasi ja pystyi palvelua käyttämään. Palvelulle tuotettiin ohjeistukset, sopimukset, markkinointimateriaalit, PowerPoint-esitykset ja demoesittelyt. Parantaisen (2008, 14) mukaan dokumentoinnin avulla palvelu on toistettavissa myös oman organisaation ulkopuolella riippumatta siitä ovatko palvelun alun perin kehittäneet asiantuntijat enää käytettävissä. Palvelu alkaa monistua, jos osaaminen on tuotettavissa ilman alkuperäistä asiantuntijaa. Tällöin koko palvelu muuttuu jälleenmyytäväksi ja mahdollisesti lisensoitavaksi. (Parantainen 2008, 14.) Tiedon ja koko hankkeen siirtäminen omista käsistäni eteenpäin tuli eteen, kun siirryin ennen hankkeen loppumista uusiin tehtäviin toiseen organisaatioon.

Jari Parantaisen (2008, 14) mukaan palvelu on järkevä jakaa moduuleihin, eri asiakasryhmille on muodostettavissa omia palveluversioitaan massaräätälöinnin keinoin. Näin toimittiin ja virtuaalisille kirjailijavierailuille mietittiin paketit kouluille, kirjastoille, yrityksiin ja isoihin tilaisuuksiin. Räätälöityjä paketteja heitettiin ideoiksi muun muassa muille taiteenaloille. Moduuleita olisi mahdollista rakentaa räätälöityinä mille kohderyhmälle vain. Tämä onnistuu helposti peruskonseptin, ydintuotteen, pohjalta. Pakettiin kuuluu myös kaikki käytännönjärjestelyt, joten paketit ovat asiakkaalle helppoja ostaa.

Parantainen (2008, 39) nostaa esiin kolme kysymystä tuotteistamista mietittäessä: kuinka erottua kilpailijoista, miten paketoita palvelut asiakkaasi elämää helpottaviksi kokonaisuuksiksi ja kuinka poistaa asiakkaalta riskin tunne joka estää häntä ostamasta. Virtuaalisten kirjailijavierailujen kohdalla ensimmäiseen kysymykseen on varsin helppo vastata. Suoranaisia kilpailijoita ei nimittäin ole. Mikään taho ei välitä etävierailuja järjestelmällisesti. Speakersforum välittää vierailuja ja myös kirjailijoita on heidän listoillaan, mutta etävierailujen järjestämiseen he eivät ole tietääkseni ryhtyneet. Etäopetusta taas toteutetaan paljonkin, mutta se ei ole vierailutoimintaa. Etäopetuksessa ote on pedagoginen, kun itse näen virtuaalisen kirjailijavierailun enemmänkin elämyksenä ja nivoutuneena kulttuurin ja taiteen elämykselliseen puoleen kuin opetukseen. Toiseen kysymykseenkin on melko helppo vastata. Koska virtuaaliset vierailut ovat usein taloudellisesti kevyempi ratkaisu matkakulujen poisjäämisen vuoksi, on helppo perustella niiden hyödyllisyyttä. Räättälöinti eri tarpeisiin on vaivatonta ja koko paketti teknisine tukineen tulee ostettaessa asiakkaan käyttöön. Paketti voidaan esittää todella simppeleinä ja kompaktina. Entä riskin tunne? Se onkin haastavampi seikka. Tekniikka on hyvin monille pelottavaa. Se on myös hyvin usein väistämättä epävarmaa ja yllättäviä tilanteita voi tulla eteen. Tärkeää olisi saada asiakas vakuutettua, että tekninen tuki on koko ajan läsnä ja kokemusta on kerätty useiden pilottivierailujen kautta. Tähän kysymykseen vakuuttavan, perustellun ja jämerän vastauksen antaminen on haaste. Toisaalta jokainen ymmärtää sen, että tekniikka on aina ja väistämättä jollain tavalla epävarmaa ja haavoittuvaista. Mutta yhtä lailla se tuo jännitysmomentin mukaan vierailuun. Ja ah, sitä autuutta ja ihmettä, kun kaikki sujuukin ilman ongelmia! Se voi tuoda myös onnistumisen elämyksen. Riskin tunteen voittamisen voi myös liittää paketointiin. Asiakas saa valmiin, selkeän paketin tilatesaan virtuaalisen vierailun, ja siihen kuuluu tekninen tuki ja ohjeistus. Vaikka tekniikan täydellistä toimivuutta ei voidakaan luvata, voimme luvata tuen ja kanssa elämisen tekniikan kanssa. Vastuuta tekniikan toimivuudesta kannetaan yhdessä asiakkaan kanssa.

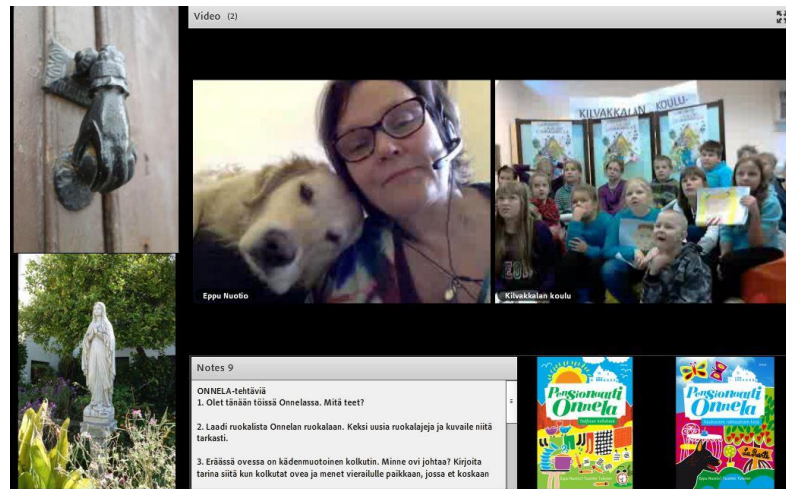
Parantainen (2008, 73) kehottaa antamaan *törkeän lupauksen* palvelusta. Lupauksen on saatava asiakas uteliaaksi, sen on oltava helposti mitattavissa, sillä on erottauduttava kilpailijoista ja sen on houkuteltava ostamaan (Parantainen 2008, 73). Mikä on virtuaalisten kirjailijavierailujen törkeä lupaus? Uteliaisuutta vierailut varmasti herättä-

vät, ovathan ne uusi ja erilainen tapa kohdata kirjailija. Uteliaisuutta voidaan herättää innostavalla markkinoinnilla ja mainoslauseilla – elämyksellisyydellä: Haluaisitko jutella Berliinissä asuvan kirjailija Eppu Nuotion kanssa ja tavata hänen koiransa Islan videokuvan välityksellä? Haluaisitko nähdä vilauksen Epun kodista? Vai kiinnostaisiko päästä kurkistamaan kirjailija ja toimittaja Terhi Rannelan punaiseen työhuoneeseen ja nähdä hänen kirjahyllynsä? Entä miten elokuvaohjaajaksi opiskeleva Nörtti-kirjojen ja videoiden tekijä Aleks Delikouras itse esiintyy videokuvan välityksellä? Kiinnostavuutta voidaan lisätä jatkossa saamalla vierailuihin mukaan esimerkiksi nimikkäitä käännöskirjailijoita. Mitattavuuteen en oikein osaa vastata, mitä se tällaisessa tapauksessa tarkoittaakaan? Liittykö se siihen, mitä asiakas saa? Asiakas saa tunnin siivun kirjailijan elämästä, tunnin kirjailijan ajasta. Asiakas saa vierailun tunnin ajan kirjailijan kotona tai työhuoneella. Sen voi mitata ainakin näin. Kilpailijoista erottuminen ei myöskään ole ongelma, kun vastaavaa palvelua ei ole olemassa. Ostamaan houkuttelu onkin sitten haaste. Virtuaalisen vierailun ydintuote, kirjailijavierailu, on asiakkaalle taloudellinen panostus. Lukukeskus edistää sitä, että kirjailijoille maksetaan esiintymisistä palkkio. Lukukeskuksen kirjailijavierailujen pääkohderyhmiä ovat olleet koulut ja kirjastot, mutta entä kun kuntien ja koulujen taloustilanne on tiukentunut ja tiukentumassa yhä edelleen? Riittääkö markkinoita virtuaaliselle vierailulle? Digitaaliset palvelut ja tuotteet ovat haastavia myydä, koska niistä ei jää materiaa ja asiakas ei oikein tiedä saako hän mitään pysyvää. Näin on esimerkiksi digikirjojen kohdalla. Maksaako asiakas vain biteistä avaruudessa? Virtuaalisen vierailun kohdalla tähän haasteeseen vastaa tallenne – virtuaalivierailusta jää tallenne, tosin bittejä sekin, tosin kuin yleensä livevierailusta. Ostamaan voisi houkutella myös räätälöidyt moduulit tai paketit, jotka voidaan rakentaa helposti ydintuotteen ympärille ja tehokkaalla markkinoinnilla myydä uusille kohderyhmille. Myös mahdollisuus laajoihin ja eri paikoissa sijaitseviin yleisöihin on valttikortti, jota kannattaa korostaa. Voisi myös käyttää Parantaisen (2008 33) kehotusta: Myy palvelu ensin, kehitä vasta sitten! Kehittäminen on helppoa ja nopeaa, kun ydintuote on valmiina. Vahvaa markkinointia varmasti tarvitaan ja uusien asiakasryhmien tavoittamista sitä kautta. Yhteistyön jatkaminen ja kehittäminen esimerkiksi etäopetuksen koordinoijien, kustantajien ja messuorganisaatioiden kanssa on varmasti hyödyllistä jatkossakin.

Virtuaalinen kirjailijavierailu on palvelutuote, joka koostuu ydintuotteesta sekä tuotteistamisesta. Parantainen (2008, 106) esittelee palvelutuotteen juuri niin. Palvelun

jatkokehityssuunnitelmat ovat tuotteistamisen tulosta. Ydintuotteen voi monistaa ja räätälöidä eri tarkoituksiin sopivaksi.

Seuraavassa kuvassa on vierailunäkymä kouluvierailulta. Kuvassa on virtuaalisen kirjailijavierailun ydintuote: perusvierailu kouluun. Vierailulla on Eppu Nuotio Berliinistä koiransa Islan kanssa ja yleisönä Kilvakkalan koulun oppilaita Ikaalisissa.

Kuva 4. Eppu Nuotio virtuaalisella kouluvierailulla

Toimivaksi todetun ydintuotteen pohjalta kehitettiin tuotteistamalla räätälöityjä lisätuotteita erilaisiin käyttötarkoituksiin. Alla olevassa kuvassa Siri Kolu vierailee Raahen Kirjamessuilla 12.9.2014, joka oli ensimmäisiä isoihin tiloihin ja tilaisuuksiin toteutettuja virtuaalivierailuja. Auditoriossa vierailua seurasi 125 oppilasta.

Kuva 5. Siri Kolu virtuaalisella vierailulla Raahen kirjamessuilla

Auditorio- ja messuvierailuilla kokeiltiin myös näkymää, jossa kirjailijan kuva oli isona ja yleisön kuva pienempänä. Yllä oleva näkymä kuitenkin todettiin useinkin toimivimmaksi. Auditorioissa ja saleissa tekniikasta yleisön puolella vastasi salin tekninen henkilökunta ja käytössä olivat joko kokousmikrofoni tai erilliset langattomat mikrofonit, joiden kautta yleisö pääsi kysymään kysymyksiä kirjailijalta. Alla kuva Aleks Delikourasin vierailusta Hämeenkyröön, jossa yleisönä oli lähes 350 oppilasta.

Kuva 6. Aleks Delikouras virtuaalisella vierailulla

5. IDEOITA JA YHTEISTYÖTÄ – JATKOKEHITYSSUUNNITELMA PILOTOINNIN JÄLKEEN

Pilotointikevään päätteeksi Lukukeskus järjesti virtuaalisten kirjailijavierailujen demotilaisuuden 5.6.2014 Villa Kiven juhlatilassa. Lukukeskuksen toimisto sijaitsee samassa talossa. Demotilaisuuteen kutsuttiin runsaasti ja laajalla skaalalla yhteistyökumppaneita ja mahdollisia palvelusta kiinnostuneita tahoja (Liite 9). Osanottajamäärää voi pitää hyvänä. Tilaisuuden tarkoituksena oli esitellä kutsutuille Lukukeskuksen virtuaalisia kirjailijavierailuja. Ohjelma koostui kolmesta virtuaalivierailun tallenteesta, palvelun esittelystä sekä vapaasta keskustelusta ja kysymysten esittämisestä. Tilaisuuden tarkoituksena oli herättää keskustelua ja ajatuksia virtuaalivierailujen hyödyntämisestä eri aloilla ja eri käyttötarkoituksiin. Myös palvelun jatkorahoitusta ja syner-

giaetuja oli tarkoitus miettiä vapaan keskustelun kautta. Yksi ajatus aiemmin keväällä oli ollut se, että palvelun käyttöön saataisiin sitoutettua muutamia organisaatioita ja he ikään kuin ostaisivat ”vuosipaketin” palvelusta. Keskustelimme tästä Etäkoulu Kulkurin johtajan Tuija Tammelaanderin kanssa toukokuussa 2014. Tuijan kanssa keskustellessa tuli kuitenkin ilmi, että ajatus vuosipaketeista ei ole toimiva. Organisaatiot tuskin pystyisivät sitoutumaan taloudellisesti tai muutenkaan vuosisopimukseen. Kesäkuun demotilaisuus oli antoisa, keskustelua syntyi kiitettävästi ja asiasta oltiin kiinnostuneita. Oli hyvä keskustella avoimesti myös palvelun haasteista, kuten jatkorahoituksen saamisesta. Tilaisuuden tarkoitus oli toimia yhteistyöajatusien herättäjänä ja toivon mukaan tilaisuus poikii yhteistyötä jatkossa. Suurin osa demotilaisuuden ideoista ja ajatuksista on mukana seuraavassa jatkokehittämissuunnitelmassa. Osa suunnitelmista on toteutunut tai toteutumassa, osa taas on vielä ideatasolla. Syksyn 2014 aikana toteutuvat jatkokehityssuunnitelmat ovat koottu liitteeksi 5.

5.1. Yhteistyö Lukuinnon kanssa jatkuu ja ruotsinkieliset vierailut

Yhteistyö Lukuinto-ohjelman kanssa jatkuu pilotoinnin jälkeen. Syksyllä 2014 Lukuinnon yhteisöihin toteutetaan kolme vierailua. Yhdellä vierailulla kokeilemme uudenlaisia kamera-mikrofoniyhteyttä, kun saman vierailun aikana kaksi yleisöä eri paikkakunnilta pääsee kamera-mikrofoniyhteyteen kirjailijan kanssa. Kokonaan uusi kokeilu tulee olemaan myös saamenkielisen vierailun järjestäminen. Saamenkielinen vierailu järjestetään marras-joulukuussa ja mukana ovat Oulun saamenkielinen opetus sekä Inarin ja Sodankylän saamenkieliset koulut ja kirjastot. Saamenkielinen kirjailijavieras ei ole vielä varmistunut.

Svenska kulturfonden myönsi apurahan (5000e) ruotsinkielisen virtuaalivierailukiertueen järjestämiseen. Kiertueella mukana ovat kirjailijoista Anna Gullichsen, Maria Turtschaninoff ja Kaj Korkea-aho. Hankkeeseen kerätään mukaan ruotsinkielisiä kouluja ympäri Suomen. Apurahan turvin voidaan toteuttaa noin kymmenen vierailua. Svenska kulturfondenin tuella kustannetaan kirjailijoiden palkkiot. Kiertueen on suunniteltu alkavan marraskuussa ja se jatkuu keväälle 2015.

5.2. Kirjastot ja Ideahippu-kisa

Jo pilotoinnissa mukana oli kirjastoja, koska pilotoinnin yhteistyökumppanin Lukuinto-ohjelman piiristä tulevat yhteisöt koostuvat aina koulu-kirjasto-pareista. Pilottivierailuissa on kuitenkin aina ollut mukana myös koulu, joten pelkkää kirjastopilottia ei ole vielä tehty. Keskusteluja kirjaston kanssa käytiin kirjaston henkilökunnan kanssa jo syksyllä 2013 ja he suhtautuivatkin positiivisesti ideaan. Muun muassa Töölön kirjaston kanssa keskusteltiin syksyllä 2013 mahdollisesta pilottivierailusta.

Helsingin kaupunginkirjasto haki Ideahippu-kisalla ideoita kirjaston kehittämiseksi (Helsingin kaupunginkirjasto, 2014). Lukukeskus ilmoitti kisaan virtuaalivierailuihin liittyvän kirjastoille sopivan idean: ”Lainaa kirjailija” -konseptin. Konseptissa Lukukeskus tuottaisi virtuaalisia vierailuja kirjastolle, ja kirjaston asiakkaat voisivat osallistua vierailuille. Eli ”lainaisivat kirjailijan” esimerkiksi tunnin ajaksi. Yhdelle vierailulle mahtuisi mukaan maksimissaan 98 asiakasta, ja asiakkaat voisivat sovitulla vierailuajalla kysyä kirjailijalta kysymyksiä chatin kautta omalta tietokoneelta tai vaikka tabletilta käsin. Kirjailija olisi lainaajiin päin video- ja mikrofonyhteydessä. Konseptia on mahdollista kehittää ja ideoida yhä eteenpäin.

”Lainaa kirjailija” -idea nähtiin Helsingin kaupunginkirjastossa ennemminkin yhteistyötarjouksena kuin kehittämisideana, joten se ei sijoittunut kärkisijoille Ideahippukisassa. Ideaa pidettiin kiinnostavana ja se oli raadin mielestä hyvin konseptoitu. Idea välitettiin kisaorganisaatiolta kaupunginkirjaston kehittämisyksikölle.

5.3. Etäopetus Suomessa

Etäopetuksen koordinoitihanke, EKO, tilasi Lukukeskukselta Eppu Nuotion virtuaalisen vierailun hankkeensa piiriin juuri ennen kuin hanke päättyi keväällä 2014. Vierailu järjestettiin toukokuussa 2014 ja mukana oli useita kouluja ympäri Suomen. Vierailulle osallistui yleisöä kaiken kaikkiaan 425 henkeä. EKO kontaktoi koulut ja sopi järjestelyistä heidän kanssaan. Vierailu toteutettiin EKO:n omassa Adobe Connect -ympäristössä, joten vierailu poikkesi jonkin verran Lukukeskuksen järjestämistä vierailuista. Tämä tilaus toimi hyvänä esimerkkinä siitä, että kirjailijoita voi tilata vieraaksi

myös omaan etäopetusjärjestelmään. Näin virtuaalinen kirjailijavierailu sai jalansijaa etäopetuksen piirissä. Kun kirjailija on Lukukeskuksen toimesta koulutettu ja ohjeistettu etävierailuihin, on hänen helppo vieraila myös muiden koordinoimissa etävierailujärjestelmissä. Vierailu sai hyvää palautetta. (ks. EKO 2014.)

5.4. Suunnitelmia ja toteutuksia ympäri maailman

Koska virtuaalisilla vierailuilla maantieteellä ei ole merkitystä, yksi tärkeä sektori vierailuille voisi olla suomen kielen opetus eri maissa. Tavallisten vierailujen kustannukset ulkomaille nousevat suuriksi matka- ja majoituskulujen takia, joten virtuaalinen vierailu voisi olla kustannustehokas, helppo ja tarpeellinen väylä ulkomaan vierailuille. Yleisö voi myös levittäytyä eri puolille maailmaa.

Etäkoulu Kulkuri on Kansanvalistusseuran ylläpitämä verkossa toimiva suomenkielinen koulu, joka tarjoaa suomen kielen ja kirjallisuuden opetusta ulkomailta asuville suomenkielisille lapsille. Koulu on vapaaehtoinen ja sillä on lukukausimaksut. Etäkoulu Kulkurilla on oppilaita 70 eri maassa. Heidän opetuksensa teknisenä ratkaisuna on WebEx-järjestelmä. Koulun oppilaat osallistuvat verkon kautta opetukseen ja heillä on järjestelmänsä kautta kamera- ja mikrofoniyhteys opettajaan. (Etäkoulu Kulkuri 2014.)

Sovimme yhteistyössä Etäkoulu Kulkurin kanssa virtuaalisen kirjailijavierailun järjestämisestä heidän kouluunsa. Pilotti toteutettiin huhtikuussa 2014 ja kirjailijavieraana oli Eppu Nuotio Berliinistä. Virtuaalivierailu toteutettiin Etäkoulun omassa, heille jo tutussa verkkoyhteisössä, WebExissa. Etäkoulu Kulkurin virtuaaliselle kirjailijavierailulle osallistui oppilaita Malesiasta, Australiasta, Israelista, Sveitsistä, Isosta-Britanniasta, Koreasta, Slovakiasta, Singaporesta ja Italiasta. Kaiken kaikkiaan mukana oli viisitoista ala- ja yläkoululaista. Etäkoulu Kulkuri haki itse jatkorahoitusta virtuaalisille kirjailijavierailujen kirjailijanpalkkioille, muttei sitä saanut. Lukukeskuksen roolina tällaisissa yhteistyössä toteutetuissa vierailuissa on jo virtuaalivierailuihin koulutetun kirjailijan etsintä, kontaktointi, vierailusta sopiminen, sopimuksen tekeminen ja laskutus.

Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry:hyn oltiin yhteydessä syksyllä 2013 markkina- kartoitusta tehtäessä. Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttiverkostoon kuuluu 16 ulko- mailla sijaitsevaa kulttuuri- ja tiedeinstituuttia ja Hanasaaren ruotsalais-suomalainen kulttuurikeskus Espoossa. Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ovat kansalaisyhteis- kunnan toimijoita, jotka edistävät kansainvälistä yhteistyötä taide-, kulttuuri-, tutki- mus- ja tiedeorganisaatioiden ja niissä työskentelevien ihmisten välillä. Instituutit ovat innovatiivisia ja kustannustehokkaita asiantuntijaorganisaatioita, jotka nostavat Suo- men näkyvyyttä maailmalla. Ne ovat itsenäisiä yleishyödyllisiä organisaatioita, joita ylläpitää yksityinen säätiö tai rahasto. Instituuttien toiminta-alueet kattavat yhteensä lähes 70 maata. Helsingissä toimii Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry ja sen tehtä- vänä on vahvistaa instituuttien välistä yhteistyötä ja avustaa instituutteja eri keinoin. (Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit 2014.)

Instituutit ovat keskeinen osa Suomen kansainvälistä kulttuurivaihtoa. Ne tukevat merkittävästi kulttuurivientiä ja suomalaisen tutkimuksen kansainvälistymistä. Ne myös nostavat Suomen näkyvyyttä maailmalla. Instituuttien perusrahoitus tulee ope- tus- ja kulttuuriministeriöltä ja ne toimivat läheisessä yhteydessä Suomen suurlähe- tystön kanssa. (Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit 2014.) Instituutit tekevät paljon yhteistyötä paikallisten Suomi-yhdistysten kanssa. Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry:n toiminnanjohtajan Ilmi Villacácsen mielestä virtuaalivierailujen osalta yhteyttä kannattaa ottaa Unkarin, Madridin, Brysselin, Tukholman, Pariisin, Norjan, Berliinin, Pietarin, Viron ja Japanin instituutteihin. Näillä instituuteilla on kirjallisuuteen liittyviä hankkeita. (Villacács 2013.)

Suomen Viron-instituutti otti itse yhteyttä Lukukeskukseen ja ehdotti yhteistyökeskus- teluja virtuaalisten vierailujen ympäriltä. Instituutilla oli suunnitelmissa ottaa heidän Keelesild-verkostoonsa suomalaisten kirjailijoiden virtuaalisia vierailuja vuodelle 2015. Keelesild on suomen kielen ja kulttuurin yhteistyöverkosto Virossa, jonka toi- minnan päätavoitteena on suomen kielen taidon ja suomalaisen kulttuurin edistämi- nen (Suomen Viron-instituutti 2014). Yhteistyöneuvottelut ovat käynnissä ja instituutti on hakenut hankkeelle rahoitusta Koneen Säätiöltä. Hankkeen nimi on Virtuaalisilta Viroon ja siihen on yhdistetty myös suomalaista selkokielistä kirjallisuutta. Hanke etenee rahoituspäätöksen mukaan, joka tulee vuoden 2014 loppuun mennessä. Vuoden 2014 puolella suunnitelmissa on yhteistyössä toteuttaa muutama vierailu

muun muassa Tarttoon Viron suomen kielen opettajien seminaariin marraskuussa. Tukholman instituutti on myös useaan otteeseen ollut yhteydessä Lukukeskukseen ja he ovat olleet kiinnostuneita hyödyntämään virtuaalisia vierailuja omissa kirjallisuusohjelmistoissaan. He ovat esimerkiksi miettineet virtuaalivierailuja Ruotsin kouluihin, joissa on suomenkielisiä oppilaita. Ruotsissa on vähemmistökielilaki, minkä vuoksi kunnat ovat velvoitettuja huolehtimaan riittävästä kielellisistä palveluista muun muassa päiväkodeissa, kouluopetuksessa ja vanhustenkodeissa.

Suomi-Seura ry on maailmalla olevien suomalaisten etu-, asiantuntija- ja palvelujärjestö. Suomi-Seura välittää ajanmukaista Suomi-kuvaa maailmalle ja tekee ulkosuomalaisuutta tunnetuksi myös Suomessa. Suomi-Seuran toiminnan alla ovat Suomi-koulut maailmalla, joita on yli 100 kappaletta. Niihin kuuluu noin 4000 oppilasta. Kouluja on ympäri maailman. Suomi-koulut eivät ole ns. oikeita kouluja eikä niissä toimi välttämättä koulutettuja opettajia. Ne ovat vapaaehtoisia ja niiden tarkoituksena on ohjatusti ja koordinoitusti pitää yllä suomen kielen ja kulttuurin taitoa. (Suomi-Seura, 2014.)

Suomi-Seuran kanssa käytiin keskustelua palvelun hyödyntämisestä jo syksyllä 2013 ja aiheeseen palattiin kesällä ja syksyllä 2014. Suomi-Seurassa ja Suomi-kouluissa oltiin alusta pitäen kiinnostuneita virtuaalisista kirjailijavierailuista. Lukukeskuksen kautta on tehty vain harvoja kirjailijavierailuja maailman Suomi-kouluihin, koska vierailun kustannukset nousevat suuriksi. Virtuaaliset kirjailijavierailut voisivat tukea suomen kielen opiskelua, tuoda suomalaisuutta lähemmäksi ja innostaa oppilaita lukemaan suomalaisia kirjoja. Suomi-Seuran mielestä mahdollisuudet toteuttaa vierailuja virtuaalisena vaihtoehtona ovat paljon paremmat. Suomi-koulujen taloudelliset resurssit eivät ole suuret. (Suomi-Seura 2014.) (Selenius 2013.)

Suomi-Seura järjestää Suomessa kerran vuodessa yhdessä Opetushallituksen kanssa Suomi-koulujen opettajien koulutuspäivät. Lukukeskus kävi esittelemässä virtuaalisia kirjailijavierailuja Suomi-koulujen opettajien päivässä elokuussa 2014 Opetushallituksessa. Tilaisuudessa osoitettiin palvelua kohtaan kiinnostusta. Muutama opettaja tuli kyselemään lisää aiheesta esittelyn jälkeen ja oli kiinnostunut tilaamaan virtuaalisen kirjailijavierailun. Lukukeskus nosti esimerkiksi esiin ajatuksen, että virtuaalinen kirjailijavierailu voitaisiin välittää useaan Suomi-kouluun yhtä aikaa. Näin taloudelli-

nen satsaus per koulu ei olisi suuri, mutta ilo suomalaisesta kirjailijavierasta sen sijaan sitäkin isompi.

5.5. Muut mahdolliset yhteistyökumppanit kirja-alan sisällä

Koska virtuaalisissa kirjailijavierailuissa maantiede ei rajoita, voisi palvelua ajatella myös edistämään kulttuurivientiä ja kansainvälisyyttä. FILI (Finnish Literature Exchange) edistää suomalaisen kirjallisuuden vientiä ja heidän kanssaan käytiin yhteistyökeskusteluja jo syksyllä 2013. Uudemman kerran asia nousi esille kesäkuussa 2014 virtuaalisten kirjailijavierailujen demotilaisuudessa, jossa oli FILIn henkilökuntaa paikalla.

Kirjailijoiden virtuaalivierailut voisivat olla mukana edistämässä kotimaisen kirjallisuuden vientiä ulkomaille. Tällaisia tapahtumia voisi olla esimerkiksi kirjaillat suurlähetystöissä ja kulttuurikeskuksissa. Virtuaalinen vierailu on mahdollisuus myös eri maissa asuville suomalaisille kirjailijoille. Suomessa asuville ulkomaisille kirjailijoille palvelu voisi olla avuksi yhtä lailla. Virtuaalivierailun kautta he pääsisivät helposti ja kustannustehokkaasti vierailuille omille kielialueille. Virtuaalivierailujen avulla voidaan lisätä kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä Suomen että myös koko maailman sisällä. Heidi Hietikko (2003) käsittelee pro gradu -työssään Suomen kirjaviennin kenttää. Hietikon (2003, 42) pro gradu -työhönsä haastattelema FILIn johtaja Iris Schwanck kokee tärkeäksi sekä ideologisen että myös kaupallisen ulottuvuuden kirjallisuuden viennissä. Epäkaupallinen kulttuurivientityö on hyvin tärkeää, mutta huomionarvoista on myös se, että Suomessa markkinat ovat melko pienet ja kasvu löytyy ulkomailta, käännösoikeuksien myynnistä. (Hietikko 2003, 42.) Ulkomaille tehtävät kirjailijoiden vierailut edistävät aina myös kaupallista ulottuvuutta.

FILIn henkilökunta nosti esille tapaamisissamme virtuaalivierailut nimenomaan kääntäjien työn apuvälineenä. FILI ei niinkään nähnyt virtuaalivierailuja toimivina kirjallisuuden viennin apuna. FILIn johtaja Iris Schwanck korosti tapaamisessamme nimenomaan kirjailijan henkilökohtaisen tapaamisen merkitystä viennin välineenä. Näin on esimerkiksi ulkomaisilla messuilla. Hänen mielestään virtuaalivierailujen hyödyntämi-

nen ei kuitenkaan ole täysin poissuljettua kirjaviennissä. FILI koordinoi yhdessä kulttuuri- ja tiedeinstituuttien kanssa Kääntäjien mestariluokka -hanketta, jonka toimintaa virtuaaliset vierailut voisivat tukea. Kääntäjien mestariluokka -hankkeessa luodaan uutta kääntäjäkoulutuksen mentorointimallia. (Schwanck 2013, FILI 2014.)

FILI vinkkasi myös, että kirjailijoiden ja kääntäjien virtuaalivierailut voisivat olla tukena ja ohjelmana suomen kielen opinnoissa maailman yliopistoissa. CIMO on kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön asiantuntija- ja palveluorganisaatio ja koordinoi suomen kielen opintoja maailmalla (CIMO 2014). Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralla on myös toimintaa, johon virtuaalivierailupalvelu voisi sopia. FILI vinkkasi tästäkin tahosta. Sekä CIMOn että SKS:n henkilökuntaa kutsuttiin demotilaisuuteen, mutta näistä tahoista ei henkilöitä tullut paikalle.

5.6. Muut mahdolliset yhteistyökumppanit lähialoilta

Syksyllä 2013 keskusteltiin myös Teatterin tiedotuskeskuksen TINFO:n sekä Suomen näytelmäkirjailijat ja käsikirjoittajat ry:n kanssa virtuaalisen vierailupalvelun hyödyntämisestä heidän toiminnassaan. Heillä tarvetta olisi saada tekijöitä esiintymään kansainvälisille festivaaleille, tapahtumiin tai teattereihin. Useat tekijät ovat esimerkiksi pienten lasten äitejä eivätkä pitkät poissaolot ole mahdollisia. Keskusteltaessa heräsi ajatus tapahtumien ohessa olevasta areenasta, jossa näytelmäkirjailijoiden virtuaalinen läsnäolo olisi mahdollista. Teatterin tiedotuskeskuksen mielestä mahdollisuus tähän voisi olla kiinnostava ja varteenotettava. Näytelmän esityksen ohessa on tärkeää välittää myös tekijän tai kirjoittajan näkökulma. Se antaa aina syvempää tietoa ja lisäarvoa. Myös teatterin tekijöiden livetaltioinnit tai haastattelut voisivat olla kiinnostavaa materiaalia. Niitä voisi kerätä paketiksi nettisivuille ja liittää tallenteen ohkeen av-materiaalia kuten trailereita. (Helavuori & Asikainen 2013.) Tanssin puolella vastaavaa on jo tehty. Tanssin tiedotuskeskuksen tallenteilla esimerkiksi koreografit kertovat työstään. Sekä Teatterin, Sirkuksen että Tanssin tiedotuskeskusten henkilökuntaa kutsuttiin demotilaisuuteen. Sirkuksen ja Tanssin tiedotuskeskuksen henkilökunta osoitti sähköpostitse kiinnostusta aiheeseen ja alustavasti heidän piti tulla mukaan demotilaisuuteen. Lopulta he eivät kuitenkaan päässeet paikalle.

5.7. Isot salit haltuun - virtuaalivierailut isoihin tilaisuuksiin

Kun virtuaalisia vierailuja oli kokeiltu kouluympäristöön, oli kiinnostavaa lähteä suunnitamaan isoihin saleihin. Isoissa saleissa konsepti suunniteltiin hieman erilaiseksi, koska tila ja sen tekniikka luovat luokkavierailuista poikkeavat raamit. Ison salin vierailut vaativat hieman enemmän suunnittelua ja teknistä säätöä, mutta salin teknisen henkilökunnan avustuksella tekniikka saatiin jo toteutettuihin vierailuihin toimivaksi. Vierailunäkymää, sitä kuinka isona kirjailijan kuva näkyy ja mitä muita elementtejä näkymässä on, tulee tilaisuuden mukaan hioa ja hyödyntää kehittämisessä kokemusta mitä on jo saatu.

Yhteistyössä Äidinkielen opettajain liiton kanssa toteutettiin lyhyt virtuaalinen kirjailijahaastattelu Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen foorumiin elokuussa 2014. Liiton toivomuksesta vieraana oli nuortenkirjailija Jyri Paretskoi kotoaan Iisalmesta käsin. Foorumi järjestettiin Kongressikeskus Paasitornin Juhlasalissa. Yleisönä oli noin 250 äidinkielen opettajaa eri kouluasteilta. Jyri Paretskoin vierailu sujui hyvin. Vierailuaika oli viisitoista minuuttia, joten siinä ajassa idea tuli tutuksi yleisölle ja Jyri ehti vastata muutamiin kysymyksiin. Kokeilu oli ensimmäinen isoon seminaaritalaisuuteen välitetty vierailu. Jyriin kuva heijastettiin isona salin screenille. Jyri ei nähnyt yleisöä, koska näin lyhyen haastattelun vuoksi ei lähdetty säätämään webkameraa saliin. Jyriä haastatteli Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Anu Laitila. Paasitornissa oli käytössä viestiseinä, joten haastattelija poimi myös yleisön lähettämiä kysymyksiä. Paasitornin teknikat vastasivat salin laitteistosta, mutta olin itse paikan päällä hoitamassa yhteyttä tietokoneella. Lukukeskus hoiti muut järjestelyt, yhteydenpidon kirjailijaan ja Adobe Connectin käytön. Vierailu antoi pontta toteuttaa vastaavanlaisia vierailuja jatkossakin. Monet opettajat tulivat vierailun jälkeen kysymään lisätietoja palvelusta ja kyselivät vierailun tilaamisesta. Muun muassa Luxemburgin Eurooppa-koulun opettaja oli kiinnostunut tilaamaan virtuaalisen kirjailijavierailun.

Raahen Kirjamessuille toteutettiin syyskuussa 2014 ensimmäinen messupilotti, jossa myös tuottaja oli etänä. Vierailua hallinnoitiin tuottajan voimin Helsingistä, kirjailijavieras Siri Kolu teki vierailun kotoaan Vantaalta ja yleisö sekä salin tekninen toteutus

olivat paikan päällä Raahessa. Vierailu oli osa Raahen Kirjamessujen ohjelmaa. Vierailu toteutettiin Raahesaliin, joka on yli 400-paikkainen konsertti-, kulttuuri- ja juhlasali (Raahe 2014). Vierailulle oli kutsuttu Raahen kulttuuritoimen toimesta noin 125 alakoululaista ja vierailu oli avoin myös muulle yleisölle. Siri näki webkameran kautta yleisön Raahessa ja yleisö kysyi kysymyksiä Siriltä mikrofonin kautta. Raahen kulttuuritoimenjohtaja Piritta Rossi juonsi vierailun ja jakoi yleisön puheenvuorot. Vierailu oli onnistunut ja siitä saatiin positiivista palautetta.

Turun kansainvälisille kirjamessuille lokakuun alkuun oli monia ideoita ja suunnitelmia virtuaalisten vierailujen toteuttamiseen. Suunnitteluun olisi kuitenkin pitänyt päästä hieman aiemmin, että vierailut olisi saatu toteutettua. Ensin oli tarkoituksena saada ranskalaiset sarjakuvantekijät Charles Berberian ja Anna Rozen virtuaalisiksi vieraiksi messujen sarjakuvapäivään. Vierailu ei kuitenkaan sopinut tekijöille. Suomen Ranskan-instituutin kanssa suunnittelimme seuraavaksi ranskalaisen nobelistin Jean-Marie Gustave Le Clézion virtuaalista vierailua. Instituutti oli kutsunut Le Clézion livevieraaksi, mutta kirjailija ei päässyt saapumaan. Tämäkin suunnitelma kariutui ja valitettavasti tänä vuonna Turun kirjamessut eivät saaneet virtuaalisia messuvieraita.

Helsingin Kirjamessut järjestettiin 23.–26.10.2014 Messukeskuksessa. Lukukeskus järjesti yhdessä kolmen kustantajan kanssa kaksi virtuaalivierailuohjelmaa. Vierailut välitettiin Messukeskuksen auditorioon. Torstaina 23.10 klo 17–18 messuilla vieraili virtuaalisesti kansainvälisesti palkittu graafikko ja kuvittaja Lotta Nieminen New Yorkista. Lotta Nieminen on valittu arvovaltaisen aikakauslehti Forbesin maailman merkittävämpien alle kolmekymppisten joukkoon - *30 Under 30 Who Are Changing the World*. Lotan vierailu tehtiin yhteistyössä kustannusosakeyhtiö WSOY:n kanssa ja häntä haastatteli WSOY:n kustannuspäällikkö Lippo Luukkonen. WSOY julkaisi Lotan kuvittaman kirjan *Kävellen ympäri maailman* vuonna 2013. Haastattelun aikana Lotta näki haastattelijan webkameran välityksellä, ja yleisö pääsi puoleksi tunniksi Lotan kotiin ja työhuoneeseen New Yorkiin. Sunnuntaina 26.10. klo 15–16 messuilla vieraili virtuaalisesti Ison-Britannian Mansaareltä salapoliisidekkaristi Alan Bradley ja kotimaisen tieteiskirjallisuuden kärkinimi Hannu Rajaniemi Los Angelesista. Sunnuntain vierailut tehtiin yhteistyössä Bazar Kustannuksen ja Gummeruksen kanssa. Alan Bradleyta haastatteli Bazar Kustannuksen tiedottaja Vilja Perttola ja Hannu Rajanie-

meä kirjailija Mike Pohjola. Molemmat kirjailijat näkivät haastatteluiden aikana haastattelijan Messukeskuksen auditoriossa.

Messujen virtuaaliset kirjailijavierailut olivat myös pilotit – vastaavaa ei ollut tehty ennen. Messukeskuksen teknikoille tämä tuntui myös olevan ensimmäinen etävierailu, koska testausta seurasi kiinnostuneena viisi teknikkoo. Vierailut sujuivat hyvin ja tekniikka toimi erinomaisesti. Jatkoa ajatellen muun muassa kameran kohdentamista, haastattelun sujuvuutta, vierailunäkymää ja paikkaa johon vierailu välitetään voi miettiä ja kehittää. Nämä kaikki seikat ovat helposti räätälöitävissä erilaisiin toteutuksiin. Messukokemus oli jatkoa ajatellen antoisa ja opettava. Vierailuissa tuli todettua, että virtuaaliset vierailut voisivat olla pysyvästi osa esimerkiksi kirjamessumen ohjelmaa. Virtuaalinen vierailu on helppo ja oiva tapa tuoda kansainvälisiä tähtiä messuvierailuiksi.

Kirjamessumet ovat tässä vaiheessa olennaisin osa kustantamojen kanssa tehtävää yhteistyötä virtuaalisten kirjailijavierailujen parissa. Prosessi virtuaalisten kirjamessumesiintymisten osalta on järjestetty niin, että kustantaja on kutsunut kirjailijan virtuaaliseksi vieraaksi. Jos kirjailija on hyväksynyt kutsun, Lukukeskuksesta on oltu kirjailijaan yhteydessä ja sovittu käytännön asioista. Kustantamon osana on siis ollut kirjailijan alkukontaktointi ja mahdollisesta vierailupalkkiosta sopiminen. Lukukeskus on hoitanut muut käytännön järjestelyt sekä kirjailijan että messuorganisaation kanssa. Tämän vuoden osalta Lukukeskus on pystynyt tarjoamaan tällaista palvelua kustantamoille. Vuoden 2014 aikana on voitu kokeilla erilaisia konsepteja yhteistyössä eri tahojen kanssa, ja sen jälkeen on aika puntaroida, onko tällaista järkevää toteuttaa jatkossa ja kuinka paljon palvelu voisi hyödyttää muun muassa kustantajia. Kustantajien kohdalla painoarvoa olisi varmasti nimenomaan isoihin kaupallisiin tilaisuuksiin välitettävistä kansainvälisten tähtien vierailuista.

Lisäarvon messulle välitettävään vierailuun tuo myös se, että vierailua voisi seurata lähes sadasta eri pisteestä ympäri Suomen tai vaikka maailman. Eli messukokemus voitaisiin levittää minne vain. Messuvierailulle voisi osallistua yleisöä sekä messusalista että omista kodeistaan, omilta tietokoneiltaan, tableteiltaan tai vaikka älypuhelimiltaan käsin. Yhtä lailla yleisöjä voisi olla eri puolilla isoissa tiloissa, jolloin vierailu välitettäisiin videotykin kautta screenille. Kaikilla yleisöillä olisi osallistumismahdol-

lisuus, eli chat on kaikkien käytössä kysymysten esittämistä varten. Näin ollen vierailun leviäisi hyvinkin laajalle. Tässä voisi olla potentiaalia tulevaisuutta ajatellen.

5.8. Tehdään hyvää – virtuaalivierailukiertue lasten sairaaloiden suljetuilla osastoilla tai lasten ja nuorisokodeissa

Lukukeskuksella on Alfred Kordelinin säätiön myöntämä rahoitus (5000e) virtuaalivierailujen tekemiseen lasten sairaaloiden suljetuille osastoille tai lasten- ja nuorisokoteihin. Suunnitelmissa oli ensin lasten sairaaloiden suljetuille osastoille tehtävät vierailut. Yhteistyökumppanina järjestelyissä oli Espoon Järjestöjen Yhteisö, joka koordinoi vapaaehtoistyötä lasten sairaaloissa (Espoon Järjestöjen Yhteisö, 2014). EJY on ollut Helsingin kaupungin lastenkulttuurikeskus Annantalon kanssa yhdessä toteuttamassa sairaaloihin lukulähettiläs-toimintaa. Lukulähettiläs-toiminnassa kirjailija vierailee livenä sairaalassa. Sairaalan raskas byrokratia hidasti kuitenkin hankkeen suunnittelua sen verran, että suunnitelmista jouduttiin luopumaan. Apuraha pitää käyttää vuoden 2014 aikana ja vierailut sairaaloihin olisivat onnistuneet vasta vuoden 2015 puolella. Apuraha päätettiin kohdistaa lasten- ja nuorisokoteihin tehtäviin vierailuihin. Vierailujen suunnittelu on vielä kesken.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni on kehittämistyö; aihe lähti ideasta, eteni toteutukseen ja siitä yhä eteenpäin jatkokehittämiseen. Näinkin laajan toteutuksen, ehjän palvelutuotteen luomisen, opinnäytetyön tekemisen ohella on mahdollistanut hankkeen saama rahoitus. Ilman rahoitusta kokeilu olisi jäänyt paljon kapeammaksi ja harrastelijamaisemmaksi. Virtuaalisten kirjailijavierailujen hanke on ollut noin vuoden kestänyt projekti. Idean syntymisestä taas on noin kaksi vuotta. Projekti on ollut matka, jonka aikana jotain uutta on luotu, testattu ja kehitetty. Vuoden verran on tehty virtuaalisten kirjailijavierailujen kanssa monipuolisesti kaikkea mihin vain on ollut mahdollisuus ja mihin on saatu mukaan yhteistyökumppaneita. Kehittämällä palvelua monipuolisesti on yritetty löytää kanavia jatkaa virtuaalivierailuja jatkossakin.

Henkilökohtaisesti opinnäytetyöprosessi on ollut ammatillisesti tärkeä askel. Se on ollut näytönpaikka; kiinnostava ja pelottava yhtä aikaa. Olen joutunut lukemattomia kertoja epämukavuusalueelle, ja kasvanut niiden kautta. Olen hallinnut hanketta, joka on kasvanut ja laajentunut koko ajan. Olen tehnyt asioita ensimmäistä kertaa ja ottanut riskejä. Prosessi on ollut antoisa ja mielenkiintoinen – ja samaan aikaan haastava ja raskas. On hienoa, kun opinnäytetyön ideasta kasvaa työ, ja kun huomaa että idea kantaa ja kasvaa. On tärkeää, kun voi tehdä asioita jotka ovat sekä henkilökohtaisesti että ammatillisesti tärkeitä.

Lukukeskus on ollut tyytyväinen virtuaalisten kirjailijavierailujen kehittämiseen. Virtuaalivierailuista on muodostunut uusi palvelumuoto, joka sopii luontevasti osaksi kirjailijavierailutoimintaa. Virtuaalivierailuista on myös seurannut uutta yhteistyötä mm. kulttuuri-instituuttien kanssa ja vierailutoiminta on kansainvälistynyt. (Laitila 2014.) Virtuaalisten vierailujen tärkeä piirre onkin niiden mukanaan tuoma kansainvälisyys. Kansainvälisten kirjailijätähtien tuominen virtuaalisesti vierailulle Suomeen on kiinnostava asia. Vierailun järjestäminen on helppoa ja vierailu kuitenkin on vaikuttava ja intiimi maantieteellisestä välimatkasta huolimatta. Se tuli todettua Helsingin Kirjamessujen vierailuissa. Virtuaaliset vierailut ovat monessa mielessä kustannustehokkaita, ne säästävät aikaa, luontoa, rahaa ja energiaa. Kouluvierailuilla taas eteen on tullut lasten innostus siitä, että sekä kirjailija että yleisöt ovat eri paikoissa. Maantiede on samalla tullut tutuksi. Lapsista on ollut hauska nähdä toinen luokka toisessa kaupungissa ja kohtaaminen virtuaalisessa tilassa kirjailijan kanssa on yhdistänyt osallistujia maantieteellisestä välimatkasta huolimatta.

Kiireiset, suositut kirjailijatkin ovat ehtineet virtuaalisille vierailuille, vaikka ovat kieltäytyneet tavallisista vierailuista. Hannu Rajaniemi esimerkiksi teki vierailun Helsingin Kirjamessuille hotellihuoneesta Los Angelesista kesken konferenssimatkan. Vierailuilla saimme nähdä Los Angelesin aamun sarastuksen hotellihuoneen ikkunasta, kun Helsingissä oli harmaa ja synkkä ilta.

Sekä kirjailijat että yleisöt ovat olleet tyytyväisiä. Eräs kiinnostava palautteista esiin noussut seikka oli se, että muutama opettaja koki, että varsinkin yläkoululaiset olivat rohkeampia juttelemaan kirjailijan kanssa virtuaalisissa vierailuissa kuin livevierailuis-

sa. Yläkoululaisyleisön kohdalla livevierailuissa haasteena on oppilaiden arkuuden voittaminen ja uskallus kysyä ja jutella kirjailijavieraan kanssa. Muutaman opettajan mielestä oppilaat olivat rohkeampia ja uskalsivat kysyä ja kommentoida aktiivisemmin virtuaalisilla vierailuilla. Myös eräs kirjailija kiinnitti tähän huomiota.

Virtuaalisia vierailuja on tärkeä tarkastella myös kriittisesti. On tullut selväksi, että virtuaalisen vierailun järjestäminen vie paljon enemmän tuottajan aikaa kuin livevierailun välittäminen. Tuottaja on ollut jokaisella vierailulla mukana ja tuottajaa tarvitaan ohjeistuksessa ja perehdytyksessä. Toki jatkossa voisi myös miettiä toteutusta niin, että kirjailija hoitaa vierailun itsenäisesti. Mutta olen henkilökohtaisesti hieman skeptinen asian suhteen. Tuottajalle vierailun järjestäminen, varsinkin messuille tai isoihin tilaisuuksiin, on myös jonkin verran stressaavaa. Tekniikka toki toimii hyvin ja siihen voi jo pitkälti luottaa, mutta virtuaalisella vierailulla voi tapahtua mitä vain. Internet-yhteys voi mennä yllättäen poikki tai tietokone hajota kesken kaiken. Vierailu on aina jännittävä ja se vain kuuluu virtuaalivierailun luonteeseen. Tuottaja on vierailulla sekä kirjailijan että yleisön tukihenkilö, ja se luo tuottajalle vastuuta ja paineita. Virtuaalisen vierailun järjestäminen ei ole niin vaivatonta kuin ennakkoon ajateltiin.

Hienointa on ollut projektin edetessä huomata, että palvelulle on löytynyt niin monia käyttötarpeita ja -ideoita. Aina ei olla oltu varmoja siitä, onko Lukukeskus oikea taho toteuttamaan kaikkia ideoita. Mutta avoimuus ja ideoiden kerääminen taas auttaa jatkorahoituksen hakemisessa ja voi tuoda mukanaan uusia kanavia ja yhteistyökumppaneita. Olen kokenut tärkeänä myös laajemman oven avauksen uuteen suuntaan, joka ei koske vain kirja-alaa, vaan yleisemminkin kulttuurin levittämisen ja kokemisen mahdollisuuksia virtuaalisin keinoin. Etäopetuksessa, jossa virtuaalisuutta käytetään jo runsaasti, ote on usein vahvasti pedagoginen. Mielestäni kuitenkin kulttuurin ja taiteen puolella on mahdollisuuksia elämykselliseen otteeseen ja sen puolen hyödyntämiseen virtuaalisesti. Elämyksellisyys on seikka, jota voisi mielestäni hyödyntää tulevaisuudessa kirjailijoiden toimesta tehokkaammin. On erikoista ja kiinnostavaa päästä hetkeksi kirjailijan kotiin tai työhuoneeseen. Se on virtuaalivierailujen erikoispiirre. Kaikki kirjailijat eivät halua näyttää henkilökohtaista elämäänsä, ja se onkin jokaisen oma asia mitä vierailulla yleisölle näyttää. Mutta pienilläkin jutuilla, kuten lemmikkieläimen tuomisella kameran eteen tai työpöydän näkymää näyttämällä, voi tehdä yleisöön lähtemättömän vaikutuksen ja tehdä hetkestä elämyksen. Par-

haassa tapauksessa yleisö muistaa sen aina. Tavallisella vierailulla tällainen henkilökohtaisuuden näyttäminen ei ole samalla tavalla mahdollista. Henkilökohtaisen palan antaminen yleisölle syventää kohtaamista. Myös kestoiltaan erilaisia vierailuja voisi kehittää ja tarjota esimerkiksi viidentoista minuutin haastattelua pienempään hintaan. Myös monen virtuaalivierailun työpajamaisia paketteja ja vierailuja esimerkiksi kirjoittamisen opetuksen oheen voisi miettiä. Virtuaalisen kirjavinkkauksen Lukukeskus toteuttaa joulukuussa Ikaalisten kyläkoululle yhdessä paikkakunnan kirjaston kanssa. Kehitettävää ja ideoita on runsaasti sekä kirja-alalla että muilla taiteen ja kulttuurin aloilla. Koska kirjailijavierailuista on lähdekirjallisuutta ja tutkimusta hyvin vähän, voisi virtuaalisista vierailuista kootut palautteet ja tallenteet toimia uuden tutkimuksen aineistona. Samoista vierailuista ovat sekä vierailun tallenne että yleisön palaute, joten aineisto olisi hyvä ja kiinnostava.

Virtuaalisissa vierailuissa ja niiden kehittämisessä on paljon mahdollisuuksia ja paljon työtä. Näkisin, että useiden yleisöjen ja maantieteestä riippumattoman osallistumisen mahdollisuudet ovat vahvuus, joihin virtuaaliset vierailut voivat erinomaisesti vastata. Teknisessä toteutuksessa on huomista ja tärkeää olisi tulevaisuudessa löytää juuri virtuaalisten kirjailijavierailujen tarpeita vastaava ja niitä oikealla tavalla tukeva tekninen toteutus. Adobe Connect taipuu pääosin hyvin virtuaalisiin vierailuihin, mutta siinä on paljon ylimääräisiä ominaisuuksia ja monimutkaisuuksia, jotka eivät palvele virtuaalisia kirjailijavierailuja. Eikä Adobe Connect toisaalta taivu kaikkiin toimintoihin, joita virtuaalisessa kirjailijavierailussa tarvittaisiin. Suunnittelua voisi edesauttaa tekninen asiantuntija, joka tuntee vastaavat järjestelmät ja osaa vastata heti teknisiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Silloin olisi mahdollista löytää paras tekninen toteutus ja saada tekninen tuki ja osaaminen mukaan kehittämiseen.

Voidaan jo sanoa, että pilotointi kannatti. Teimme yhdessä mukana olleiden kanssa jotain, mitä ei ollut tehty aiemmin. Kokeilimme vierailuja riskillä ja epävarmoina, mutta onnistuimme. Yhdeksän pilottivierailua tuntui ensimmäiseen aaltoon hyvältä määrältä. Ne toteutettiin tiiviillä aikavälillä ja niitä kehitettiin vierailu vierailulta. Pilotoinnin toinen aalto vahvisti palvelua ja sen aikana saatiin hiottua kokonaisuus kaikin puolin toimivaksi. Lokakuun 2014 loppuun mennessä on kaiken kaikkiaan tehty 24 virtuaalista kirjailijavierailua. Vuoden 2014 loppuun mennessä toteutetaan vielä runsaasti lisää. Virtuaalivierailut muuntuvat monenlaiseen tarkoitukseen. Perustoimintana voi

pitää koulu- ja kirjastovierailuja, isompina ja vaativampina konsepteina erilaisia messu- ja tapahtumavierailuja. Niihin haasteensa tuo tila, johon vierailu välitetään ja sen tekninen toimivuus. Myös maantiede tuo tietyllä tavalla haasteita, eli esimerkiksi Yhdysvalloista käsin aikaero vaikuttaa vierailujen järjestämiseen sekä joskus yhteydet voivat olla epävarmat. On tärkeää kokeilla yhteyksiä etukäteen. Monet tekniset kikat voidaan säätää ja päivittää, kun niistä vain tiedetään ajoissa. Jännittävä virtuaalinen vierailu on aina.

Olisiko jotain voinut tehdä toisin? Yksi asia, joka ehkä aavistuksen harmittaa on se, että kaikkia pilottivierailuja ei tallennettu. Isoimpana syynä tähän oli se, että tallentaminen herätti joissakin kirjailijoissa ja henkilöissä vahvoja tunteita ja palveluun suhtauduttiin varauksella. Se ehkä pelästytti aluksi enkä itsekään osannut siinä vaiheessa miettiä kaikkia tallentamisen hyötyjä ja mahdollisuuksia. Myös tekijänoikeusasiat mietityttivät varsinkin tallenteiden osalta. Ne käytiin Sanaston ja Suomen kirjailijaliiton kanssa tarkasti läpi, eikä niissä tullut ilmi erityisiä vaaran paikkoja. Kirjailija päättää itse omien materiaaliensa käytöstä. Sen sijaan toisten tekemien materiaalien osalta tekijänoikeus on yksiselitteisesti tekijällä. Tähän mennessä on jo saatu runsaasti tallenteita, joten pilottitallenteiden vähyys ei ole suuri menetys. Ensimmäisissä pilottivierailuissa oli teknisiä ongelmia, joihin kyllä oli ratkaisu olemassa, mutta sen hetkisellä tieto-aidolla niistä ei tiedetty. Kuopat ja montut kuuluvat pilotointiin, se oli hyväksyttävä. Harmittavia ongelmia toki olivat. Kaiken kaikkiaan pilotointi sujui suunnitelmien mukaan ja yllättävän hyvin. Positiivisen palautteen runsaus oli yllätys – olin varautunut myös negatiiviseen palauteryöppyyn. En uskonut etukäteen, että palveluun suhtauduttaisiin sekä yleisön että kirjailijoiden puolelta niin hyvin. Yllättävää oli myös se, että kaikki meni niin hyvin. Kun lähdettiin riskillä kokeilemaan jotakin uutta, oli yhtä lailla mahdollista, että virtuaalivierailut olisivat todettu täysin toimimattomiksi. Onnistuminen ei ollut millään tavoin varmaa. Yllätys oli myös se, että messuille ja isoihin tapahtumiin ei ollut juuri aiemmin toteutettu virtuaalisia vierailuja. Olin etukäteen aivan varma, että isoilla messuorganisaatioilla on jo käytännöt vastaavien vierailujen järjestämiseen. Hassulta tuntui välillä myös se, että Lukukeskuksessa hallinnoin koko järjestelmää, niin isojen messu- kuin pienten kouluvierailujenkin osalta, eikä meillä ollut mahdollisuutta omaan tekniseen tukeen tai teknikkoon. Esimerkiksi EKO-hankkeella oli omat tekniset osaajansa mukana hankkeessa. Toisaalta oli hyvin an-

toisaa hallita koko prosessia, oppia valtavasti tekniikasta ja huomata että pärjää sen kanssa. Oma pelkoni tekniikkaa kohtaan hälveni huimasti ja kiinnostus taas kasvoi.

Idea virtuaalisiin kirjailijavierailuihin lähti maantieteellisen tasa-arvon ajatuksesta. Sitä virtuaaliset vierailut edistävät erinomaisesti. Uskon, että ehkä nyt on avattu ovi, kehitetty ja todettu monia asioita toimiviksi ja hyödynnettäviksi. On raivattu tietä ja toimittu esimerkkinä muille. Jollain tavalla virtuaalisia kohtaamisia tullaan varmasti hyödyntämään jatkossakin, toivon mukaan myös kulttuurin puolella. Kulttuurielämyksen voi välittää etänäkin. Mikä sitten on tapa, toteuttaja ja konsepti jolla virtuaaliset vierailut tulevaisuudessa voisivat jatkua? Ja onko virtuaalisista vierailuista pysyväksi konseptiksi? Riittääkö kiinnostusta ja käyttöä? Koetaanko hinta liian isoksi? Löytyykö rahoitusta ja yhteistyökumppaneita? Onko siitä tuottajan työksi? Onko palvelu kannattava? Olisiko niiden luontevaa olla etäopetuksen yhteydessä tai esimerkiksi jollain tavoin opetuksen pilvipalvelun ohessa? Mikä on oikea taho toteuttamaan kulttuurialan ja -opetuksen virtuaalisia vierailuja ja sisältöjä? Uskon, että etätapaamisia tarvitaan ja jossain muodossa ne ovat erittäin toimivia ja hyödyllisiä. Mikä olisi kulttuuripuolella oikea taho niiden toteuttajaksi ja koordinoijaksi? Virtuaalinen vierailuympäristö istuu vallan hyvin muidenkin taiteen lajien opetukseen ja elämysten välittämiseen. Esimerkiksi kuvataiteita voisi mainiosti esitellä järjestelmän kautta. Ehkä jonkinlainen kulttuurialan yhteinen vierailusysteemi voisi olla varteenotettava ratkaisu. Mutta kuka sen toteuttaisi, kuka sitä koordinoisi?

Virtuaalisten kirjailijavierailujen konsepti kokonaisuudessaan todisti sen, että välimatkojenkin päästä kirjailija voi olla läsnä yleisölle, tarjota elämyksen, innostaa kirjojen ja lukemisen pariin ja antaa maantieteestä riippumatta yleisölle siivun oikeaa kirjailijanelämää. Välimatkat on mahdollista voittaa. Kulttuurin kokeminen ei ole maantieteestä kiinni.

LÄHTEET:

AVEK 2014. Internetsivut. Viitattu 15.11.2014. www.kopiosto.fi/avek/fi_FI/

Asiantuntijaverkosto 2014. Internetsivut. Viitattu 25.10.2014.

<http://www.opetin.fi/asiantuntijaverkosto/>

CIMO 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. http://www.cimo.fi/mika_on_cimo

Espoon Järjestöjen Yhteisö 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014.

<http://www.espoolaiset.fi/fi/ejy/>

Etäkoulu Kulkuri 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. <https://peda.net/kulkuri>

Etäopetuksen koordinoitihanke EKO 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014.

<http://info.edu.turku.fi/etaopetus/>

EU 2012. EU:n luku- ja kirjoitustaidon korkean tason asiantuntijaryhmä, tiivistelmä. Viitattu 26.10.2014.

http://ec.europa.eu/education/policy/school/doc/literacy-hlg-exec-sum_fi.pdf

Goodreads 2014. Goodreads Live -internetsivut. Viitattu 18.9.2014.

https://www.goodreads.com/featured_lists/20-goodreads-live

Helavuori, Hanna ja Asikainen, Jukka 2013. Tapaaminen 10.10.2013 Teatterin Tiedotuskeskuksessa.

Helsingin kaupungin kirjasto 2014. Tietoa Ideahippukisasta. Viitattu 16.9.2014.

<http://keskustakirjasto.fi/2014/03/14/kirjasto-etsii-ideahippuja/>

Hietikko, Heini 2013. Suomen kirjaviennin kenttä. Kansainväliset kirjamessut viennin välineenä. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto.

IlonaIT 2014. Adobe Connect opetuksessa. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014.

<http://www.ilonait.fi/web/adobe-connect-opetuksessa-2/>

italki 2014. Internetsivut. Viitattu 25.10.2014. <http://www.italki.com/>

Katajavuori, Riina 2007. Minä, rahat ja nakit. Teoksessa Levola, Kari (toim.). Kirjailijan työmaat. Tammi. Helsinki.

Kopiosto 2013. Myönnetyt apurahat. Viitattu 16.9.2014.

http://www.kopiosto.fi/avek/ajankohtaista/ajankohtaista_arkisto/2012-2013/fi_FI/avek_myonsi_240000_euroa_creademo_tukea/

Laitila, Anu 2014. Palautekeskustelu 30.10.2014 Lukukeskuksessa.

Levola, Kari 1986. Miksi Kullervo kiroilee? Teoksessa Vaijärvi, Kari & Lange, Kaisa (toim.). Kirjailija myytävänä. Kirjailijavierailut koulussa ja muualla. Suomen nuorisokirjailijat ry. Helsinki.

- Levola, Kari 2012. Kirjailijavierailut työmuotona. Artikkelit internetsivuilla. Viitattu 22.11.2014. <http://www.myyttilukukansasta.fi/kirjailijavierailut-tyomuotona/>
- Lukuinto 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. www.lukuinto.fi.
- Lukukeskus 2012. Kiertueellinen kirjailijavierailuita. Kirjoitus internetsivuilla. Viitattu 22.11.2014. <http://www.lukukeskus.fi/kiertueellinen-kirjailijavierailuita/>
- Lukukeskus 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. www.lukukeskus.fi/toiminta
- Mikkanen, Raili 2004. Kirjailija luokassa. Kummikirjailijan onnea. Teoksessa Linna, Helena (toim.) Luokat lukemaan. Tammi. Helsinki.
- Nuoren Voiman Liitto. Prosak. Viitattu 26.10.2014. <http://www.nuoreuvoimanliitto.fi/tapahtumat/prosak/>
- Nuotio, Eppu 2014. Virtuaalisesti teidän, Eppu. Blogikirjoitus. Viitattu 16.9.2014. <http://info.edu.turku.fi/etaopetus/item/196-virtuaalisesti-teidan,-eppu>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Myönnettyt apurahat. Viitattu 2.11.2014. http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2013/12/nuorten_taideilijoiden_tyollistaminen.html?lang=fi
- Parantainen, Jari 2008. Tuotteistaminen. Talentum. Helsinki.
- PIRLS 2011. Enemmän iloa oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainväliset PIRLS- ja TIMSS-tutkimukset Suomessa. Viitattu 26.10.2014. <http://ktl.jyu.fi/img/portal/23456/d107>
- PISA 2009. Sulkunen, Sari & Välijärvi, Jouni (toim.). Kestääkö osaamisen pohja. Viitattu 26.10.2014. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm12.pdf?lang=fi>
- Raahe 2014. Raahen kulttuuritoimi. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. <http://www.kulttuuriraahe.fi/>
- Random House. How to host a virtual author visit. Viitattu 26.5.2014. http://www.randomhouse.com/teachers/wp-content/uploads/2011/12/HowToVirtualVisit_Brochure_WEB1.pdf
- Roos, Satu & Tuovinen, Antti 2014. Verkkovuorovaikutus. Viitattu 27.10.2014. <https://underose.adobeconnect.com/p4pu89fym2u/?launcher=false&fcsContent=true&pbMode=normal>
- Schwanck, Iris 2013. Tapaaminen FILIssä 13.11.2013.
- Scottish Book Trust. Authors Live. Viitattu 26.5.2014. <http://www.scottishbooktrust.com/learning/teachers-librarians/authors-live/watch-on-demand>
- Selenius, Paula, 2013. Tapaaminen Suomi-Seurassa 17.10.2013.

- Simukka, Salla 2014. Läsni, virtuaalisesti. Grafomania-blogin kirjoitus. Viitattu 16.9.2014. <http://grafomania.wordpress.com/2014/01/16/lasna-virtuaalisesti/>.
- Skype an Author Network 2014. Internetsivut. Viitattu 18.9.2014. <http://skypeanauthor.wikifoundry.com/>
- Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. <http://www.instituutit.fi/fi>
- Suomen Viron-instituutti, 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. <http://www.finst.ee/fi/meista/suomen-viron-instituutin-saatio-2/toimintasuunnitelmat/suomen-viron-instituutin-toimintasuunnitelma-2014/>
- Suomi-Seura 2014. Internetsivut. Viitattu 16.9.2014. http://www.suomi-seura.fi/site_v3/
- TIMSS & PIRLS 2014. Internetsivut. Viitattu 15.11.2014. <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/international-results-pirls.html>
- Villacís, Ilmi 2013. Tapaaminen 25.10.2013.
- Vuokko, Pirjo 2004. Nonprofit-organisaatioiden markkinointi. WSOY. Helsinki.
- Vuorinen, Pentti 2014. Lapidigitalisoitunut maailma. Virtuaalinen tulevaisuus keskuudessaamme. TrendWikiä hyödyntävä raportti. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Viitattu 24.6.2014. https://www.tem.fi/files/39700/Lapidigitalisoitunut_maailma.pdf

Liite 1: Haastattelukysymykset Lukukeskuksen henkilökunnalle

1. Miltä ajatus virtuaalivierailuista kuulostaa?
2. Mistä pidät ajatuksessa?
3. Mistä et pidä ajatuksessa?
4. Voisivatko virtuaalivierailut mielestäsi olla osa Lukukeskuksen toimintaa?
5. Olisitko valmis järjestämään virtuaalisia vierailuja?
6. Miten näet ja koet niiden mahdollisen järjestämisen? Olisiko se vaikeaa? Mitä ongelmia näet?
7. Miten luulet kirjailijoiden suhtautuvan?
8. Mitkä näet virtuaalivierailujen mahdollisuuksina?
9. Entä uhkina ja haasteina? Onko asian suhteen pelkoja tai riskejä?
10. Oletko kokeillut vastaavaa palvelua? Mitkä olivat kokemuksesi siitä?
11. Koetko hinnoittelun haastavaksi? Mikä voisi olla hyvä hinta vierailulle?
12. Mikä olisi virtuaalivierailuille paras kohderyhmä? Näetkö muita potentiaalisia kohderyhmiä/mihin kaikkialle virtuaalivierailuja voisi tehdä?
13. Miltä tuntuu ajatus ulkomaille lähetettävästä virtuaalivierailusta?
14. Tuleeko muuta aiheeseen liittyvää mieleen, mitä haluaisit vielä kertoa?

Liite 2: Yleisö: Ohjeet vierailuun

Tervetuloa virtuaaliselle kirjailijavierailulle!

Taso 1: Yleisö, jolla on kamera- ja mikrofoniyhteys

Vierailuun valmistautuminen

- Myös virtuaaliseen vierailuun on hyvä valmistautua aivan kuin live-vierailuun. Apuna tähän toimivat Eppu Nuotion laatimat virtuaalivierailuohjeet:

<http://www.lukukeskus.fi/virtuaalivierailuun-valmistautuminen/>

- Vierailun kulusta sovitaan ennakkoon Lukukeskuksen tuottajan ja kirjailijan kanssa

Alkuvalmistelut

- Virtuaalivierailuympäristönä toimii Adobe Connect -verkkokokousjärjestelmä
- Palvelu toimii internet-selaimella eikä vaadi ohjelmistoasennuksia – vain toimivan, vakaan internet-yhteyden
- Vierailun vastaanottamiseen tarvitaan tietokone nettiyhteydellä, videotykki kuvan ja kaiuttimet äänen välittämistä varten, webkamera ja kokousmikrofoni => näiden toimivuus on hyvä testata etukäteen ja tarkistaa esimerkiksi kamerasuunta ja äänen toimivuus
- Mikäli mahdollista luokan istumajärjestys kannattaa järjestää siten, että mahdollisimman moni oppilas näkyy kamerassa. Kokousmikrofoni ottaa äänen hyvin noin kolmen metrin päästä. Kokoa siis oppilaat lähelle kameraa ja mikrofonia. Jos oppilaat kysyvät kysymyksiä, on hyvä miettiä istumajärjestys niin että kysyjät ovat lähellä mikrofonia.
- Yhteyttä ja välineistön toimivuutta on hyvä kokeilla Lukukeskuksen kanssa lyhyesti ennen vierailua. Kokeilu vie noin 10 minuuttia ja näin varmistetaan että kaikki toimii itse vierailulla.
- Lukukeskus avustaa kaikissa kysymyksissä ja esimerkiksi vierailun rungosta voidaan sopia yhdessä Lukukeskuksen, tilaajan ja kirjailijan kesken.

Vierailu

- Lukukeskuksesta lähetetään ennen vierailua tilaajan sähköpostiin linkki, josta voi kirjautua virtuaalihuoneeseen koulun/ryhmän nimellä (Enter as a Guest). Sulkekaa muut ohjelmat. Odottakaa rauhassa, että Lukukeskuksen tuottaja hyväksyy ryhmän sisään.

- Virtuaalihuoneessa on paikalla Hostina Lukukeskuksen tuottaja sekä kirjailijavieras
- Laittakaa kamera, kaiutin ja mikrofoni päälle => ne aktivoituvat klikkaamalla yläpalkin symbolit vihreäksi, tuottaja ohjeistaa tässä

- Kameraa käynnistäessä (Start Webcam) näet ensin pienen esikatselukuvan, jonka perusteella voit kohdentaa kameraa tai lisätä valoa, kuva ei tällöin vielä näy muille. Kone voi kysyä hyväksyntää kameran käyttöön, vastaa silloin => Allow. Kun painat "Start Sharing", videokuva suurenee ja kuvayhteys avautuu muille huoneessa oleville.

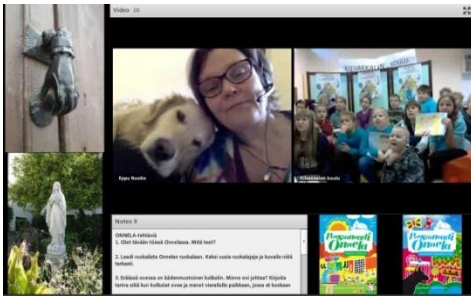
- Huoneessa paikalla oleva Lukukeskuksen tuottaja varmistaa että yhteys toimii ja kaikki on kunnossa. Voitte käydä perusasiat läpi. Tämän jälkeen Lukukeskuksen tuottaja sulkee oman kameran ja mikrofonin ja kuva- ja ääniyhteyteen jäävät kirjailija ja koulu.
- Vierailun aikana huoneessa ovat siis läsnä kirjailijavieras, koulu, Lukukeskuksen tuottaja ja mahdollisesti muut vierailua seuraavat koulut.

Attendees (7)	
Eppu Nuotio, Korian koulu 5A	
▼ Hosts (2)	
Eppu Nuotio	
JOHANNA YRJANA	
▼ Presenters (1)	
Korian koulu 5A	
▼ Participants (4)	
aunelan koulu	
Karhunkorven koulu 5.luokka	
kärsämäen koulu 3. luokka	
Rekola 5C	

- Tämän jälkeen vierailu voi alkaa: Mukavaa virtuaalista kirjailijavierailua!
- Lukukeskuksen tuottaja on seuraajana vierailulla ja avustaa ja ohjeistaa tarvittaessa chatin kautta.
- Oppilaat voivat kameran ja mikrofonin kautta kysyä vierailijalta kysymyksistä. Vierailurungosta voidaan sopia etukäteen.
- Chat on myös aina käytettävissä. Muut seuraajina olevat koulut kysyvät kysymyksiä ja kommentoivat chatin kautta.

Vierailun jälkeen

- Kun vierailuaika on täysi ja vierailu päättyy, voi koulu sulkea selaimen. Erillistä uloskirjautumista ei tarvita. Lukukeskuksen tuottaja sulkee lopuksi huoneen.
- Lukukeskus toivoo lämpimästi palautetta vierailusta!

Tervetuloa virtuaaliselle kirjailijavierailulle!

Taso 2, Yleisö, joka seuraa vierailua ja käyttää chattia

Vierailuun valmistautuminen

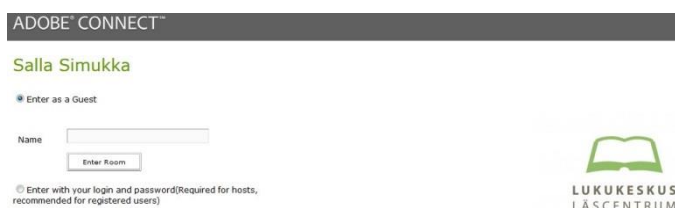
- Myös virtuaaliseen vierailuun on hyvä valmistautua aivan kuin live-vierailuun. Apuna tähän toimivat Eppu Nuotion laatimat virtuaalivierailuohjeet: <http://www.lukukeskus.fi/virtuaalivierailuun-valmistautuminen/>
- Vierailun kulusta sovitaan ennakoon Lukukeskuksen tuottajan ja kirjailijan kanssa

Alkuvalmistelut

- Virtuaalivierailuympäristönä toimii Adobe Connect -verkkokokousjärjestelmä
- Palvelu toimii internet-selaimella eikä vaadi ohjelmistoasennuksia – vain toimivan, vakaan internet-yhteyden
- Vierailun seuraamiseen tarvitaan tietokone nettiyhteydellä sekä videotykki kuvan ja kaiuttimet äänen välittämistä varten => näiden toimivuus on hyvä testata etukäteen

Vierailu

- Lukukeskuksesta lähetetään ennen vierailua tilaajan sähköpostiin linkki, josta voi kirjautua virtuaalihuoneeseen koulun/ryhmän nimellä (Enter as a Guest). Sulkekaa muut ohjelmat. Odottakaa rauhassa, että Lukukeskuksen tuottaja hyväksyy ryhmänne sisään.

- Virtuaalihuoneessa on paikalla Hostina Lukukeskuksen tuottaja, kirjailijavieras sekä mahdollisesti muita ryhmiä

Attendees (7)	
Eppu Nuotio, Korian koulu 5A	
▼ Hosts (2)	
Eppu Nuotio	
JOHANNA YRJANA	
▼ Presenters (1)	
Korian koulu 5A	
▼ Participants (4)	
aunelan koulu	
Karhunkorven koulu 5.luokka	
kärsämäen koulu 3. luokka	
Rekola 5C	

- Tarkistakaa, että virtuaalihuoneessa on kaiutin päällä => klikkaatte yläpalkin kaiutin-symbolin vihreäksi (yleensä se on valmiiksi aktivoituna)

- Tämän jälkeen vierailu voi alkaa: Mukavaa virtuaalista kirjailijavierailua!
- Lukukeskuksen tuottaja on seuraajana vierailulla ja avustaa ja ohjeistaa tarvittaessa chatin kautta.
- Voitte seurata vierailua ja osallistua siihen chatin välityksellä. Vierailurungosta voidaan sopia etukäteen.

Vierailun jälkeen

- Kun vierailuaika on täysi ja vierailu päättyy, voi koulu sulkea selaimen. Erillistä uloskirjautumista ei tarvita. Lukukeskuksen tuottaja sulkee lopuksi huoneen.
- Lukukeskus toivoo lämpimästi palautetta vierailusta!

Liite 3: Vierailija: Ohjeet vierailuun

Tervetuloa virtuaaliselle kirjailijavierailulle!

Vierailija

Vierailuun valmistautuminen

- Eppu Nuotio on vierailut virtuaalisesti useita kertoja ja hän on laatinut ohjeet virtuaaliseen vierailuun: <http://www.lukukeskus.fi/virtuaalivierailuun-valmistautuminen/>

Tässä muutamia vinkkejä vierailuun

- virtuaalivierailun aikana kannattaa puhua selkeästi, hieman normaalia hitaammin ja tarpeeksi voimakkaalla äänellä
- kuvassa tai/ja äänessä voi olla pientä viivettä, joten kannattaa rauhallisesti odottaa esimerkiksi oppilaiden kysymyksiä
- vierailurunko voidaan suunnitella yhdessä Lukukeskuksen tuottajan ja koulun kanssa (puheenvuorojen jako, ym.)
- yritä muistaa katsoa kameraan, ei tietokoneen näyttöruutuun
- vältä nopeita liikkeitä (esim. käden heilautusta), koska nopeat liikkeet puurottavat kuvan
- kameraa kääntämällä voit halutessasi näyttää vaikka omaa työhuonettasi, lemmikkieläintäsi tai joitain esineitä
- valaistus, tausta ja kameran suunta on hyvä testata toimiviksi etukäteen (esimerkiksi harjoittelukerralla)
- Halutessasi voit tutustua Adobe Connect -ympäristössä toteutettuun tallenteeseen verkkovuorovaikutuksesta: <https://underose.adobeconnect.com/p4pu89fym2u/>

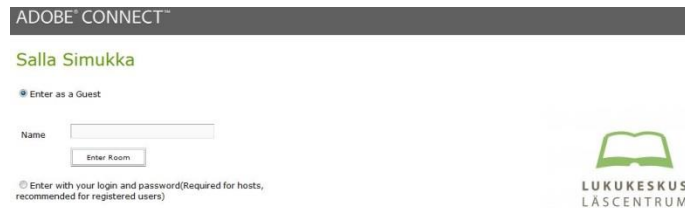
Alkuvalmistelut

- virtuaaliympäristönä toimii Adobe Connect -verkkokokousjärjestelmä
- palvelu toimii internet-selaimella eikä vaadi ohjelmistoasennuksia – vain toimivan, vakaan internet-yhteyden
- vierailuun tarvittavat tietokoneen nettiyhteydellä, webkameran ja kuulokemikrofonin (tai kuulokkeet ja tietokoneen oman mikrofonin)
- ennen yhteydenottamista on hyvä tarkistaa, että kuulokkeet ovat toiminnassa ja tietokoneen äänet päällä. Kamera ja mikrofoni pitää kytkeä tietokoneeseen (jos ovat erillisiä) ennen kuin kirjautut järjestelmään. Näytönsäästäjä on hyvä ottaa pois päältä.

- on hyvä tarkistaa etukäteen, että tilassa on tarpeeksi valoa ja taustamelu on mahdollisimman vähäistä
- muutama päivä ennen vierailua kokeilemme yhteyttä, se vie noin 15 minuuttia.

Vierailu

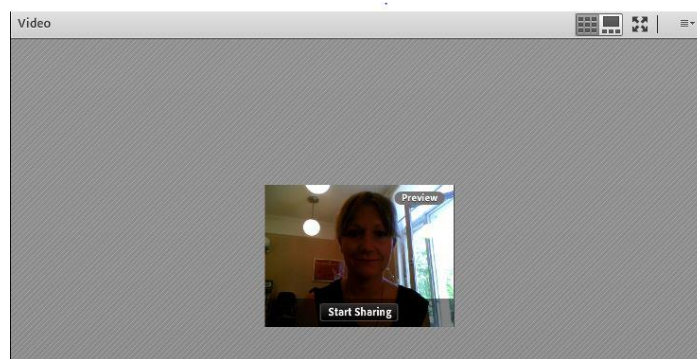
- Lukukeskuksesta lähetetään sähköpostiisi linkki, josta voit kirjautua virtuaalihuoneeseen omalla nimelläsi (Enter as a Guest). Sulje muut ohjelmat ja ikkunat. Odota hetki, että Lukukeskuksen tuottaja hyväksyy sinut sisään.

- virtuaalihuoneessa paikalla on Hostina Lukukeskuksen tuottaja, jonka näet ja kuulet => hän opastaa sinut laittamaan oman kamerasi ja mikrofonisi päälle
- ne aktivoituvat klikkaamalla yläpalkin symbolit vihreäksi

- jos kohtaat ääni- tai kuvaongelmia, chat toimii aina ja voit kirjoittaa siihen ongelmista
- kameraa käynnistäessä (Start Webcam) näet ensin pienen esikatselukuva (Preview), jonka perusteella voit kohdentaa kameraa tai lisätä valoa eikä kuva tällöin vielä näy muille. Kone voi kysyä hyväksyntää kameran käyttöön, vastaa silloin => Allow. Kun painat "Start Sharing", videokuva suurenee ja kuvayhteys avautuu muille huoneessa olijoille.

- huoneessa paikalla oleva Lukukeskuksen tuottaja varmistaa että yhteys toimii ja kaikki on kunnossa. Voitte käydä perusasiat läpi ja tehdä hänen ohjeistuksellaan tarvittaessa mm. äänitestin.
- kun kaikki on valmista, hyväksyy Lukukeskuksen tuottaja yleisöt sisään ja sulkee oman kamera- ja mikrofoniyhteyden. Tuottaja on mukana vierailulla seuraajana (ja chatin päässä) ja ohjeistaa tarpeen mukaan.

- vierailulla huoneessa ovat siis läsnä koulu(t), Lukukeskuksen tuottaja ja sinä.

Attendees (7)	
Eppu Nuotio, Korian koulu 5A	
▼ Hosts (2)	
Eppu Nuotio	
JOHANNA YRJANA	
▼ Presenters (1)	
Korian koulu 5A	
▼ Participants (4)	
aunelan koulu	
Karhunkorven koulu 5.luokka	
kärsämäen koulu 3. luokka	
Rekola 5C	

- tämän jälkeen vierailu voi alkaa: Mukavaa virtuaalista kirjailijavierailua!
- vierailurungosta ja sen kulusta voidaan sopia etukäteen koulun ja Lukukeskuksen tuottajan kanssa.

Vierailun jälkeen

- Kun vierailuaika on täysi ja vierailu päättyy, voit sulkea selaimen. Erillistä uloskirjautumista ei tarvita. Lukukeskuksen tuottaja sulkee lopuksi huoneen.
- Lukukeskus toivoo lämpimästi palautetta vierailusta!

Liite 4: Pilottikohteet

Ensimmäinen pilottiaalto tammi-helmikuu 2014

Paikka	Vierailija	Ajankoh- ta	Kamera- mikrofoniylei- sö	Muu yleisö	Yleisömää- rä yhteensä	Luokkata- so
1. Ikaalinen	Eppu Nuotio	9.1.2014	20		20	1.-4.lk
2. Ikaalinen	Eppu Nuotio	9.1.2014	35		35	3.-4.lk
3. Kirkkonummi (ruotsinkielinen)	Kaj Korkea-aho	9.1.2014	130		130	9.lk
4. Lohja	Eppu Nuotio	18.1.2014	250	140	390	1.-6.lk
5. Herttoniemi	Salla Simukka	16.1.2014	23		23	8.lk
6. Turku	Siri Kolu	10.2.2014	71	80	151	1.-6.lk
7. Turku	Seita Vuorela	10.2.2014	67	11	78	7.-9.lk
8. Rovaniemi	Tuula Kallioniemi	12.2.2014	47	292	339	1.-6.lk
9. Rovaniemi	Aleksi Delikouras	18.2.2014	40	80	120	7.-9.lk
					1286	

Toinen pilottiaalto huhti-toukokuu 2014

Paikka	Vierailija	Ajankohta	Yleisömäärä yhteensä	Luokkataso
1. Yhteisvierailu: Korja, Turku, Vantaa ja Nurmijärvi	Eppu Nuotio	10.4.2014	128	3.-5.lk
2. Yhteisvierailu: Pori ja Lahti	Terhi Rannela	10.4.2014	87	8.-9.lk
3. Etäkoulu Kulkuri	Eppu Nuotio	6.4.2014	15	3.-8.lk*
4. Lohja	Sari Peltoniemi	29.4.2014	290	1.-6.lk
5. Paippinen	Anna Gullichsen	8.5.2014	53	1.-6.lk
6. EKO-hanke	Eppu Nuotio	19.5.2014	425	1.-6.lk
			998	

* Osallistujat Malesiasta, Australiasta, Israelista, Sveitsistä, Iso-Britanniasta, Koreas-
ta, Slovakiasta, Singaporesta, Italiasta ja Suomesta.

Liite 5: Syksyn 2014 vierailut

Paikka	Vierailujen määrä	Vierailija	Yleisömäärä	Luokkataso
Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen foorumi	1	Jyri Paretskoi	n. 250	Aikuisyleisö
Raahen kirjamessut	1	Siri Kolu	125	3.-6.luokka
Helsingin Kirjamessut	2	Lotta Nieminen Alan Bradley Hannu Rajaniemi	n.50	Avoin kaikille
Varkaus	1	Aleksi Delikouras	350	7.-9. luokka
Kurikka ja Lappeenranta (Lukuinto)	1	Eppu Nuotio	**	3.-4.luokka
Hämeenkyrö	1	Aleksi Delikouras	270	7.-9.luokka
Oulu (Lukuinto)	1	Aleksi Delikouras	**	Yläkoulu
Oulu, Inari, Sodankylä* (Lukuinto) (saamenkielinen)	1	**		Alakoulu
Lahti* (ruotsinkielinen)	1	**		
Yhteensä	10			

*ei vielä toteutunut

** ei vielä tiedossa

Lisäksi suunnitteilla on lisää ruotsinkielisiä vierailuja sekä lasten- ja nuorisokotivierailuja. Ne toteutunevat loppuvuodesta 2014 sekä keväällä 2015. Tilattuja vierailuja on myös lisää.

Liite 6: Palautekysely kirjailijalle

Virtuaalivierailujen palautelomake vierailijalle**1. Nimi (vapaaehtoinen)****2. Missä vierailit?**

- Missä vierailit? Koulu(i)ssa
- Kirjasto(i)ssa
- Molemmissa
- Muualla (missä?)

3. Miten virtuaalivierailu kokonaisuutena sujui? (alkuvalmistelut, tekniikka, vierailun sujuminen, vierailun jälkeiset ajatukset ja kommentit)

- Kiitettävästi
- Hyvin
- Kohtalaisesti
- Huonosti

4. Mitä teit vierailulla? Millaista virtuaalivierailu oli suunnitella ja toteuttaa?**5. Kohtasitko virtuaalivierailussa haasteita tai ongelmia? Jos, niin minkälaisia? Oliko jokin vaikeaa, haastavaa tai toimimatonta?****6. Oliko vierailu mielestäsi sopivan pituinen?****7. Miten koit, että yleisö suhtautui vierailuun?****8. Toimiko vuorovaikutteisuus? Voisiko se toimia paremmin? Miten?**

9. Arvioi vierailun onnistumista kokonaisuutena

- Kiitettävä
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono

10. Olitko tyytyväinen virtuaalivierailun näkymään ja siihen liitettyihin materiaaleihin?

11. Mitä mieltä olet virtuaalisista kirjailijavierailuista? Voisivatko ne olla osa kirjailijavierailutoimintaa?

12. Miten virtuaalivierailuja voisi kehittää? Miten ne mielestäsi toimisivat parhaiten? Haluaisitko olla mukana kehittämistyössä?

13. Saitko tarvittavat tiedot vierailuun valmistautumiseen? Toimivatko yhteydenpito ja käytännön asiat Lukukeskuksen kanssa?

14. Mikä vierailussa oli hyvää? Mikä huonoa?

15. Miten koet hinnoittelun verrattuna tavalliseen vierailuun?

16. Onko vielä jotain, mitä haluaisit kertoa?

Liite 7: Palautekysely yleisölle

Poistu tutkimuksesta

Virtuaalivierailujen palautekysely yleisölle

1. Taustatiedot

Vierailijan nimi

Järjestäjä/koulu

Vierailun aika

Luokkataso,
jolle vierailu
tehtiin

2. Mitä vierailija teki vierailulla?

3. Miten osallistuitte vierailuun?

- kuvayhteydellä
- chatilla
- molemmilla
- vain seuraten vierailua

4. Mikä oli osallistujien määrä omassa ryhmässänne/koulussanne?

5. Miten virtuaalivierailu kokonaisuutena sujui? (alkuvalmistelut, tekniikka, vierailun sujuminen, vierailun jälkeiset ajatukset ja kommentit)

- Erinomaisesti
- Kiitettävästi

- Hyvin
- Kohtalaisesti
- Huonosti

6. Kohtasitteko virtuaalivierailussa haasteita tai ongelmia? Jos, niin minkälaisia? Oliko jokin vaikeaa, haastavaa tai toimimatonta?

7. Oliko vierailu mielestänne sopivan pituinen?

8. Miten yleisö suhtautui vierailuun? Miten arvioit vierailun vaikutuksia oppilaisiin?

9. Toimiko vuorovaikutteisuus vierailijan ja oppilaiden kesken? Voisiko se toimia paremmin? Miten?

10. Arvioi vierailun onnistumista ja kirjailijan esiintymistä kokonaisuutena

- Kiitettävä
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono

11. Olitko tyytyväinen virtuaalivierailun näkymään ja siihen liitettyihin materiaaleihin?

12. Mitä mieltä olet virtuaalisista kirjailijavierailuista? Voisivatko ne olla osa kirjailijavierailutoimintaa?

13. Miten virtuaalivierailuja voisi kehittää? Miten ne mielestäsi toimisivat parhaiten? Haluaisitko olla mukana kehittämistyössä?

14. Saitko tarvittavat tiedot vierailuun valmistautumiseen? Toimivatko yhteydenpito ja käytännön asiat Lukukeskuksen kanssa?

15. Mikä vierailussa oli hyvää? Mikä huonoa?

16. Miten koet hinnoittelun verrattuna tavalliseen vierailuun?

17. Onko vielä jotain, mitä haluaisit kertoa?

Liite 8: Lukukeskuksen ohjehinnasto kirjailijavierailuille

1. JULKISHALLINNOLLISET YHTEISÖT

1.1. Esiintymiset kirjastoissa ja kulttuuritilaisuuksissa

- Kirjailijan esiintyminen 45 min. ja yleisökeskustelu

1 esiintyminen 250 €

2 esiintymistä samana päivänä 400 €

- Oman tekstin lukeminen ääneen, 150 € (max. 30 min)

- Paneelikeskustelu, alkaen 150-250 € paneelin osallistuja- ja työmäärästä riippuen

- Valmisteltu luento 45 min. ja yleisökeskustelu, 350-800 €, palkkio sovitaan tapauskohtaisesti esiintyjän kanssa

Palkkioon lisätään mahdolliset matka- ja majoituskulut sekä Lukukeskuksen palvelumaksu 50 €.

1.2. Esiintymiset kouluissa

Huom. suositus max. 3 esitystä / päivä

PIENILLE RYHMILLE (max. 60 oppilasta)

Yksi esiintyminen (45 min. oppitunti) 250 €

Kaksi esiintymistä 350 €

Kolme esiintymistä 450 € = koko päivä

Neljä esiintymistä 550 €

Esiintymisiä kahtena päivänä 800 €

kolmena päivänä 1100 €

neljänä päivänä 1400 €

viitenä päivänä 1700 €

ISOILLE RYHMILLE (yli 60 oppilasta)

Yksi esiintyminen (45 min. oppitunti) 350 €

Kaksi esiintymistä 500 €

Kolme esiintymistä 650 € = koko päivä

Esiintymisiä kahtena päivänä 1000 €

kolmena päivänä 1300 €

neljänä päivänä 1600 €

viitenä päivänä 1900 €

KIRJOITUSTYÖPAJOJEN VETÄMINEN

- 1 työpaja (2 oppituntia) 300 €
- 2 työpajaa (4 oppituntia) 450 €
- 3 työpajaa (6 oppituntia) 600 €

Ryhmäkoko enintään 25 oppilasta.

1.3. Virtuaalivierailu

- Kirjailijan esiintyminen

- 45 min, max 100 oppilasta/henkeä 250 €
- 45 min, max 250 oppilasta/henkeä 300 €
- 45 min, max 500 oppilasta/henkeä 350 €

Palkkioon lisätään Lukukeskuksen palvelumaksu, 75 €

2. ESIINTYMISET LIIKEYRITYKSISSÄ JA KAUPALLISISSA TILAISUUKSISSA

Palkkiot sovitaan tapauskohtaisesti esiintymistilanteesta riippuen. Palkkioista ei peritä arvonlisäveroa. Lukukeskuksen palvelumaksu 25% sisältyy hintaan.

LUKUKESKUKSEN PALVELUMAKSU

- yhdestä esiintymisestä 50 €
- koko päivän vierailusta 60 €
- kahden päivän vierailusta 70 €
- kolmen päivän vierailusta 80 €
- neljän päivän vierailusta 90 €
- viiden päivän vierailusta 100 €

3. YKSITYISHENKILÖT, LUKUPIIRIT

Palkkioista ei peritä arvonlisäveroa.

Lukukeskus välittää yksityishenkilöiden lukupiireihin kirjailijavierailijoita. Tilaajan on oltava yksityishenkilö: jos tilaajana on yhteisö, järjestö tai organisaatio, kuuluu vierailu julkivierailijain yhteisöjen alle (ks. kohta 1.) Vierailu koostuu vapaasta keskustelusta sekä osallistujien etukäteen valmistelemista kysymyksistä. Jos yksityishenkilö haluaa tilata kirjailijalta luennon tai ainoastaan kirjailijan esiintymisestä koostuvan vierailun, noudatetaan hinnastossa koulu- ja kirjastovierailujen ohjeita.

- Kirjailijan vierailu lukupiirin vieraana, yhteensä n. 45 min tai 90 min. Sisältää kirjailijan lyhyen alustuksen (n. 10-15 min) sekä vapaata keskustelua.

1 vierailu, yhteensä n. 45 min 150 € + matkakulut. Ryhmän koko max. 15 hlöä.
1 vierailu, yhteensä n. 90 min 250 € + matkakulut. Ryhmän koko max. 15 hlöä.

Palkkioon lisätään Lukukeskuksen palvelumaksu 50 €.

**

Palvelumaksua vastaan Lukukeskus neuvottelee esiintymisestä kirjailijan kanssa, tekee sopimuksen ja maksaa sosiaaliturvamaksun. Lukukeskus laskuttaa vierailun kustannukset järjestäjältä yhdellä laskulla.

Mikäli esiintyminen peruuntuu kirjailijasta riippumattomasta syystä myöhemmin kuin kaksi viikkoa ennen tilaisuutta, kirjailijalle korvataan puolet sovitusta palkkiosta. Tilaaajalta laskutetaan myös jo syntyneet kustannukset, mm. matkakulut ja palvelumaksu.

Mikäli esiintyminen peruuntuu force majeure -syistä (esim. kirjailijan sairastuminen), Lukukeskus pyrkii järjestämään vierailun toisena ajankohtana tai etsimään tilaisuuteen toisen esiintyjän.

Lähde: Lukukeskuksen internetsivut: <http://www.lukukeskus.fi/palkkiot/>

Viitattu 15.11.2014.

Liite 9: Demotilaisuuteen kutsutut ja osallistuneet tahot

Kontaktoidut tahot:	Mukana tilaisuudessa tai osoittanut kiinnostusta	Yhteistyötä tehty tai vireillä
Annantalo	x	
Bazar Kustannus Oy	x	x
CIMO		
Elvis ry		
Etäkoulu Kulkuri	x	x
FILI/Finish Literature Exchange	x	
Finlands svenska författareförening r.f.		
Frame Finland		
Gummerus Kustannus	x	x
Helsingin kaupunginkirjasto	x	
Kansanvalistusseura		
Konserttikeskus ry	x	
Lukuinto	x	x
Nuoren Voiman Liitto		
Opetus- ja kulttuuriministeriö	x	
Opetushallitus	x	
Otava	x	
Sanasto	x	
Sirkuksen tiedotuskeskus	x	
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura		
Suomen arvostelijain liitto ry	x	
Suomen kirjailijaliitto ry	x	
Suomen Kirjastoseura ry		
Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry	x	x
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry	x	
Suomen nuorisokirjailijat ry		
Suomen näytelmäkirjailijat ja käsikirjoittajat		
Suomen sarjakuvaseura ry		
Suomen tietokirjailijat ry		
Suomen Viron-instituutti	x	x
Suomi-koulujen tuki ry	x	
Suomi-Seura/Suomi-koulut	x	x
Taikalamppu	x	
Taloudellinen tiedotustoimisto		
Tammi		
Tanssin Tiedotuskeskus	x	
Teatterin Tiedotuskeskus		
Ulkoasiainministeriö		
WSOY	x	x
Yle	x	
Äidinkielen opettajain liitto ry	x	x